

Антологија

СРПСКЕ КЊИЖЕВНОСТИ

Сима Пандуровић

ПЕСМЕ

„Антологија српске књижевности“ је пројекат дигитализације класичних дела српске књижевности Учитељског факултета Универзитета у Београду и компаније Microsoft®

Није дозвољено комерцијално копирање и дистрибуирање овог издања дела. Носиоци пројекта не преузимају одговорност за могуће грешке.

Ово дигитално издање дозвољава уписивање коментара, додавање и брисање делова текста. Носиоци пројекта не одговарају за преправке и дистрибуцију измењених дела. Оригинално издање дела налази се на Веб сајту www.ask.rs.

Сима Пандуровић

ПЕСМЕ

Садржај

I	2
БИСЕРНЕ ОЧИ	3
ДОГОДИЛА СЕ ПЕСМА ОВА.....	5
ПЕСМА ТАМЕ	7
ВРЕМЕ.....	9
БЕЗ МОТИВА.....	11
У ПРОЛАЗУ ЈУЧЕ.....	14
НЕМИР	17
АЛИЛУЈА.....	19
НАШИ ПЕЈЗАЖИ.....	21
У КОЛЕВЦИ СНА.....	23
ЈУЛСКО ВЕЧЕ.....	25
СВЕТКОВИНА	27
ЊЕН ОДЛАЗАК.....	30
СА СВОЈИМА	32
СЕНКЕ.....	39
ТИШИНА	41
БОЛЕСНО ПРОЛЕЋЕ	43
ПУТ	45
ЖЕНА	47
КАРИКАТУРЕ.....	49
РЕЗИГНАЦИЈА	53
НЕИЗБЕЖНОСТ.....	55
МРТВИ ПЛАМЕНОВИ	57
СВУДА ЈЕСЕН	64

ВАТРЕ СПАСЕЊА	66
ИЛУЗИЈА ДУГА СЕЋАЊА И НАДЕ.....	68
ИСТИНА	70
СТАРИ МОТИВ	72
У ИЗНУРЕНОМ ОСЕЋАЊУ ЈЕДНОМ	74
ТРАГ ВРЕМЕНА.....	78
НА ПУЧИНИ.....	80
ОДБЛЕСЦИ.....	82
ПАДА ЦВЕЋЕ	84
У ПОЛА СЕДАМ.....	86
ТРИЛОГИЈА	88
ЛУТАЊЕ	90
ЧЕСТИ ТРЕНУЦИ	92
ЈАМБИ О СВРШЕТКУ	94
ЈЕСЕН НА ТЕРАСИ	96
MISERERE	98
СЕВЕРНА НОЋ	101
ЗАБОРАВ.....	104
ПОТРЕС	106
МИ, ПО МИЛОСТИ БОЖЈОЈ, ДЕЦА ОВОГА СТОЛЕЋА.....	108
НЕМИР МРТВИХ	111
ГОДИНЕ	114
НА КАМЕНОЈ КЛУПИ.....	116
ЈЕСЕЊА СВЕЧАНОСТ.....	118
КРОНИЧНА СТАРОСТ.....	120
II	123
НА ЦРКВЕНЦУ	124
ВЕКОВИ.....	126
ДАНАШЊИЦА.....	130
ЗОРА НАДАЊА	133
ВОЈНИЧКИ РАСТАНАК.....	135
НА КУМАНОВСКОМ РАЗБОЈИШТУ	137
НОЋ СЛУТЊЕ	139
НА ПОЉИМА МИРНИМ ПРОХУЈАЛЕ БИТКЕ.....	141
РАЊЕНИЦИ ИЗ 1912	143
ЦВЕЋЕ ОВОГ ПРОЛЕЋА	146
САВРЕМЕНИК.....	148
КРАЈ ЛАМПЕ	151

БЕОГРАД У РОПСТВУ.....	153
С ПРОЛЕЋА	156
УДЕС	158
СУДБИНА	160
НЕСТАНАК.....	163
ЗНАК	165
СРЦЕ	167
ПРОМЕНА	169
ЗА СТАРИМ КАТУЛОМ	171
НАША ПЕСМА	173
ЗА ПРИЈАТЕЉЕ.....	175
ТРЕПЕРЕЊА	177
КРАЈ ОГЊИШТА	179
ЈОШ МАЛО...	181
ТАКО ЋЕ БИТИ	183
ПРЕДВЕЧЕРЊИ ПУТ.....	185
ОБИЛИЋ	187
ХРАСТ	190
ЗА СТОЛОМ	193
ОСРАМОЋЕНИ САН	195
ТЕОДОРА	197
ПИСМО ПРИЈАТЕЉУ	200
САМОУБИЦА	202
ВЕЗЕ	204
СИМБОЛИ.....	206
СОНЕТ	207
РАВНОДУШНА ПЕСМА.....	208
АМБИЦИЈЕ.....	210
ДОСИТЕЈ	214
ГРОБНИЦА ФАРАОНА	217
СУМРАЧНЕ ТЕЖЊЕ	220
РЕДОМ.....	222
ХАМЛЕТОВА ПАРАФРАЗА	224
СТУДИЈА	226
СМРТИ	228
ТЕЗА.....	230
ПОРУКА	233
ЋУТАЊЕ	234

БАРКЕ	236
УТЕХА.....	238
ОДБЛЕСАК	239
БЕЛИ МИР.....	240
РОДНА ГРУДА.....	241
ЗИМА.....	243
РОНДО.....	245
ВЕЛИКИ ПАУК	246
ПОСЛЕДЊА ТЕЖЊА.....	248
БУДУЋИ ДИЈАЛОГ.....	250

ПЕСМЕ

I

БИСЕРНЕ ОЧИ

Као дух јесени у шум лишћа свела,

К'о туга у живот наших жеља тајних,
У моју се душу нечујно уплела,
На плими уздаха немих и бескрајних,
Сугестија тиха са висина ледних,
Дубином страсти свих срдаца верних
И тамне ноћи — сугестија једних
Очију бисерних.

Њихов сјај је био плав, мутан и чедан,
Сјај морем скривене, скупоцене шкољке;
Он је дав'о дубок незнан израз један
Чежње наших снова и минуле бољке;
Он је скрив'о благо успомена чедних,
Нежност жутих ружа и кринова смерних.
Нада мном и сада сија туга једних
Очију бисерних.

И онда, кад звезда моје судбе зађе
За малу хумку трошних земних жеља,
Последњи, општи удес кад нас снађе
И нестане наших патња и весеља,
Нада мном ће, као чар усана медних,
К'о лелујав, меки сјај висина сферних,
Лебдети и тада сетан осмех једних
Очију бисерних.

ДОГОДИЛА СЕ ПЕСМА ОВА

У

време плавих јоргована,

Кад с цвећем пупи чежња нова,

У доба рâних мајских дана

Догодила се песма ова.

Тад, после дугих, злих оркана,

Ћуди што носе сунце, кишу,

То беше први дан без мана,

Кад душе цвећа свуд миришу.

Са шумном песмом младих грана,

Кад се од зоре у даљини,

К'о с плаве равни океана,

Велики осмех сунца чини.

Ти си ми дошла са тих страна,

На престо моје маште села

У помпи нада и ђердана

И плавог цвећа с бледа чела.
И отад владаш ти, без бра́на,
Пространим царством снова моји',
Сказаљка Вечног где лагана
Часове општег мира броји.

У време плавих јоргована,
Кад с цвећем пупи чежња нова,
У доба рâних мајских дана
Догодила се песма ова.

ПЕСМА ТАМЕ

Н
оћ.

Ко чује
Како ноћних сени
Сетна песма тужи им на лири?
Тамна липа у тишини мири;
Цветови су сузни њени.
Прокапљује.

Ноћ.
То је тишина веселих очију
Са танким велом мистерије звука,
С полусном среће кроз ту песму тију,
Тако далеко од животна хука
К'о срећа звезда, и сна, и младости.
Ноћ.

Ко чује
Како ноћних сени

Сетна песма тужи им на лири?

Тамна липа у тишини мири;

Цветови су сузни њени.

Прокапљује.

Ноћ.

Добро ми дош'о, тренуте радости!

Знај, моје срце за звезду је сваку

Везано златним концем и кроз таму

Облака ових, кад мис'о на раку

Не пада ни уз воњу земље саму.

Ноћ.

Ко чује

Како ноћних сени

Сетна песма тужи им на лири?

Тамна липа у тишини мири;

Цветови су сузни њени.

Прокапљује.

Ноћ.

ВРЕМЕ

Ј а видим, ти си најлепше јединство

Свих мојих снова од њиног постања;
На лицу твоје још сија детињство,
У очима један сетан зрак сазнања.

Свих погледа ти си једна светла жижа,
Свих жеља мета варљива и сјајна;
Ипак, ниси једном но другоме ближа,
И остајеш чиста и тиха, к'о тајна.

Поред људских срца ти пролазиш холо,
Без страсти, и мирна, не знајући ништа
О томе да често пати ко те вол'о, —
Сем милости твоје да не тражи ништа.

Ти си у мају свог живота цветног, —
А мај је диван и без сунца жарка; —
Теби љубав људска сред живота сретног

Не треба, изгледа као пуста варка.
Али кад туга године порасте,
Кад прође младост, лепота и цвеће,
Пријатељи лажни кад оду, к'о ласте
Што се дому своме никад вратит' неће;

Кад уздаха дугих подигне се плима,
Кад ти око ташта задовољства прозре,
У души твојој кад застуди зима,
Једна ће мис'о у теби да дозре,

Велика, тужна мис'о, моје драго:
Да треба да нам све буде свеједно,
Да нам је овде још једино благо
Кад за нас куда бедно срде једно.

Тад ће твоје срде закуцати јаче,
Као час позни када поноћ пада,
Брујећи као да тужи и плаче
Ко зна да д' ће когод чути га и тада!

БЕЗ МОТИВА

О, ових дана, кад нас слабо слуша

И Бог, и нада, и разум очајан;
О, ових дана, кад се запенуша
Дубином душе гнев скривен и тајан;

Када нас опет, као у сну мучном,
Загрли Беда велика и жива,
А болно срце, у трзању жучном,
Процвили страшном песмом без мотива;

О, у те дане да ми се пренети
У непознате, егзотичне краје,
Предео далек, где ће ме узети
Природа добра с душом мојом, да је,

К'о добра мајка, утеши, уљуља
У сетној песми мога завичаја,
Тамо, далеко од заразна муља

Живота нашег, испод тропског сјаја
Сунца што буди на покрет и наду,
Животом блешти, и греје, и пече.
Ту бих, под старим дрветом, у хладу,
Дочек'о мирно и дубоко вече,

Заборавио прошли живот кужан.
С факирском вером дочекао ту бих
Сан дубок, вечан, и жељан, и нужан,
Сâм, лишен свију доживљаја грубих.

Награду целу добио бих, тада,
За цветно доба својих идеала
И јесен њину у понору јада,
За дугу борбу у животу зала,

За слом идеја и неуспех вере,
Отрован мозак и срце прозукло,
Срам сиромаштва што га немар пере
И, некад силно, уздање умукло.

Јер јужне звезде, чини ми се, сјају
К'о над судбом ми њене очи што су;
Јер природа ће у том чудном крају

Можда на њену мирисати косу;
Јер дане ове свршити ми треба
Представом живом сна младости моје;
Јер Бог нам шаље утеху са неба
Кад света овог потамне нам боје.

У ПРОЛАЗУ ЈУЧЕ...

У

пролазу јуче кроз сјајну дворану

Крај мене, с човеком — ја га не знам ко је —

Ледена лица, к'о пôд онај што је,

Ти ми лагано, као узгред, шану:

(Глас ти се једва од галаме чуо)

„Мој љубавник.

Он је човек честит, добар...”

Глас музике неке јечао је тмуо.

„А ја га волим;

Ја морам с њиме ићи, видиш ево...”

Глумац је неки у дворници пев’о;

Жагор живота таласа се свуда,

Радости, бола, а не зна се куда.

„Да с тобом шетам волела бих више.

Ал' ти са својом дамом ићи мораш...”

Глас мртвачких звона све тише и тише,

Напољу, где киша полагаано пада,

Звонио је гласом којим откуцава

Дубока поноћ сред сановна јâва.

„Ал' ја сам ипак задовољна, када

У вече, све кад сном мртвачким спава,

Извадит' могу с болом срце своје

Из кога липти крв (пуно је јада);

На њему твој је урезан лик.

И тада плачем, и радост ме дивља

Обузме целу, зато што се патим

Због тебе.

Збогом.”

Прошла си тихо с господином оним.

Једно је дете данас дошло к мени.
Оно је било жељно пољубаца,
Љубави, ружа, радости и среће.
Ја јој уделих од свега по мало,
И задовољан био сам са својим
Делом.

Вечерас, када сам крај стола
Писао боле јадног срца свога,
Радостан бејах сред тешкога бола
Што, с тебе, душу мораше ми грозно.
Крваве сузе ја сам тада лио,
Сâм, ради тебе, у то доба позно.

Како сам тада задовољан био!

НЕМИР

У

стао сам, када Поноћ глува,

Бледа, нема, у црноме велу,
Невеселе, сиве стазе чува.
Поветарац мек по њима дува,
У сузама траву теши свелу;
Суво грање, жуто лишће нија
Шум тајанствен ноћних елегија.

Устао сам, да обиђем руже
У свом врту, да видим да л' туже
Судбу света, немилосну тако:
Хармоније милогласне круже
И нијају крунице полако.
Месечина. Кроз алеје сане
Туга веје, и шуморе гране.

Ишао сам. Ал' свемиром целим
Блед се немар, тиха туга шири;

Свет са болом живота се мири;
Руже ћуте, покривене белим
Сјајем пуне месечине; гране
Шуме, моле милост на све стране.
Свет покоја вечног чека дане.

И док ћуте звезде, стазе, руже,
Ја их жалим, оплакујем, волим;
Искидане мелодије круже
Мојом душом наивно и боно.
А часови струје монотono.
Тужбе ветра у гранама голим
Са звуцима мог срца се друже.

За све које волим — бол и страва,
Немир живи; а њих можда трава,
Мир жељени с неба чува плава;
Док тог срца у златној самоћи,
Које досад невоље су тукле,
Не покрије величанство Ноћи
Развејане акорде умукле.

АЛИЛУЈА

Б

или смо деца, и на трошној клупи,

У старој порти, испод кестенова,
Побожно, када Мај и нада пупи,
Слушасмо тихо, на помолу снова,
С невиним хором скривених славуја,
Мутну и тужну песму: Алилуја!

Заборавили смо после прве дане
Вере и мира; сасекли смо брзо
Младачких снова мирисаве гране;
Оркан је страсти душу нам растрз'о.
Били смо глуви, поносни кад бруја
На истом месту старо: Алилуја!

Данас је живот само ружна мрља,
Данас је јесен; и кад ветар дуне
И труло, жуто лишће закотрља,
Млаз мрачне вере у судбину суне.
Сада смо мирни: прошла је олуја...

Алилуја! Алилуја!

НАШИ ПЕЈЗАЖИ

Сиво јутро. Магла се свуд слéже.

Снег светлуца; стазе завејане.

На све стране мрачна зима стеже.

Бели покров повио је гране,

А ограде окитиле ресе

Ледног мира што се свуд протеже.

Ни ветрића, да граном затресе!

А већ сутра рећи ћемо: Тише!

Ко то тресе врата и ћерчива

И буди нас? — Чили магла сива,

Плодни ветар пољанама брише.

И видећеш да се бујне, преке,

Таласају наше моћне реке;

Наше горе да хучно роморе

Као нада коју срце тражи

У слутњама којих нема више;

Ветар дува, пролеће мирише...

Наше душе наши су пејзажи.

У КОЛЕВЦИ СНА

Кад сунце зађе, и покривач плави

Звездане ноћи, вече топлог јуна
Падне по пољу и врх цветних круна,
А жути месец на небу се јави,

У мојој души шум уморних трава
И трепет лишћа у дисању ноћи
Шире сан један сугестивне моћи,
Један сан што се чини да је јава.

Један сан, који сјај месечев злати,
Јавља се, чили, повија онако
Како мирис дуне пољанама лако,
Како уздах ноћи кандилке заклâти.

И с бојама које упија лепота
Ноћи, овај свет се с другим светом слива
У меку слику задовољства жива,

У живот једног сна и сан живота.
Тада мирише доба раног маја;
И као да се, неprimетно, просто,
На Идеал што је у сећању ост'о
Наставља тихо један сан без краја.

ЈУЛСКО ВЕЧЕ

о стазама белим испранога шљунка

Пада летње вече мирисно и тихо;
Непрегледна поља плавога кађунка
Освежен је ветрић милујући них'о.

Лак вечерњи уздах иде преко рâвни.

Ал' ја нисам знао да ће опет давни
Сви утисци једном оживети редом
Из јесени ведре, љубљеног пролећа,
Под хипнозом звезда и светлошћу бледом.

Миришу опојно душе пољског цвећа.

И над једва чујним таласима речним,
Над душама нашим којим вече прија,
Борећи се с тамом, просторима вечним,
Плави нам Каноус саучешћем сија.

Ти, најдаља чежњо очију нам земних!

Колико је душа на растанак спремних,

Колико је срца, надахнућа млада,

Отишло у море вечности далеко

Под зрацима среће и окриљем нада:

Да уздахе наше саслушава неко!

СВЕТКОВИНА

С ишли смо с ума у сјајан дан,

Провидан, дубок, — нама, драга, знан,
И светковасмо оцепљење то
Од мука, сумње, времена и сто
Ра̀на, што краве их вређао је свет, —
Љубави наше плав и нежан цвет.

И опет сила згрнуло се света
У болнички нам мирисави врт;
Посматра где се двоје драгих шета
Срећно, и хвале онај живот крт
Што остависмо. далеко од њих
Сад смо, а они жале мир наш тих.

Они баш ништа нису знали шта
Доведе ту нас. У цвећу смо ишли
Славећи страсно осећања та
Због којих лепо са ума смо сишли.
У новом свету добро нам је сад,

А свет о њему добро и не слуги.

Сумња у љубав — најтежи нам јад —

Мин'о, и часе блажене не мути.

Из прошлих дана љубав и знак њен

— Спојеност срца — остала нам још;

Наш живот овде светао је трен,

Срдачан, кротак. Онај живот лош

У коме знанци, родбина остају,

Невиност нашег не познаје света;

Животно вино, срж недостају

Њима, а глава њихова им смета.

А наших срца један исти звук

Бележи дражи и времена хук.

Јер ми смо давно, верна драга, — је ли? —

Искидали конце што нас вежу

За простор, време, тонове и боје,

— Ланце живота што звече и стежу, —

Јер ми смо, можда, сами тако хтели,

Рад љубави нам и рад среће своје.

И гледају нас зато што идемо

У кошуљама белим парком овим,
Где болнички се мирис шири јак;
Не знају дражи са животом новим,
Љубави наше неумрле знак.
...Гле! очима им трепти роса немо...

ЊЕН ОДЛАЗАК

О

ставила си дух прошлих времѐна

У одајама својим оног дана,
Кад су те немо од твојих драцена,
Ружа и снова однели из стана.
Жалила ниси, изгледа, што мѐна
Живота у смрт беше тако рѐна.

Испратише те мартовски ветрићи,
Сунце и уздах света што је плак'о.
О, ко би рек'о да ћеш ти отићи
Мирна и бледа, равнодушна тако
За све што беше; да ће ти смрт прићи,
Да све са њоме заборавиш лако!

Сећам се увек суморне тишине
Облака, лишћа, нечујних ветрова,
Глед'о сам широк израз туге њине
Кад су те дали месту мртвих снова.

И ако живот овај вео скине
Некад с равница, неба и брегова, –

Ја знам да опет неће ми помоћи.
...Сећам се да је мирна била соба
С постељом твојом, моја свест без моћи;
Сећам се да је у поноћно доба
Још мирисала свуд краљица ноћи
На страст, и младост, и задах од гроба.

СА СВОЈИМА

„О, куку! куку!“ певали су петли.

Скочих у страху. Поноћ. И из таме
Ноћи и бола видим где светлуца
Очију безброј управљених на ме;
Очију безброј злокобно се светли —
Мистике бића људског слика бледа.
Неко је са мном! Срце бурно куца...

Из мрака ноћи тихо се испреда
Сенака облик, тканина одела
И рита њиних. Ноћ постаје бела
К’о велик покров. Видим добро: Група
Авети црних, просјака је стала
Свуд око мене, и злослутно ћути.
Времена ноћног стадоше минути.

„О, куку!! куку!!“ певали су петли.

Тешко; и срце бол ужасни чупа;
Оловна слутња на душу је пала.
Душа је празна! Ред просјака што је
Стао пред мене, то су жеље моје —
Добро их видим — моје наде, страсти
И мисли, куку! куку! како јадне,
Пропале сада, изван моје власти.

Оне ми прете, осветнички моле,
Наказна лица, и пружају руке
Трагичним гестом, остављене, гадне;
И повор нуде, и очајно вапе;
У повор света сурвати ме воле,
У повор света! Продирне јауке
Душа је слаба да гони од себе.

Из ока њина тмине гроба зјапе;
И смрт је с њима, да живот мој погребе.
Шум руха слутњу улива ми црну;
Гласови туже за прошлим животом;
Прилазе, да ме у плашт свој огрну!
Па тада куда? Шта ће бити потом?
„Ви, жеље моје, ја ничега немам...

И ја се с вама хладном гробу спремам.
Овде је тужно, опако и црно,
Овде је тешко...“ Ал’ откуда сузе,
Опроштај неми животу за беде?
— Сени ми хладно и презриво гледе;
У њима живот истине утрн’о.
Вај! што им судба све спрам мене узе?

Упорно, тужно жаљење се јавља
И јасно доба пролећнога неба,
Снови и наде... и сви тако живи;
Срећа се види... и све се понавља...
Хајд’мо! — Ал’ куда да нам сада треба?
Зар морам смрти, смрти што не годи?
Та наде, снови нису болу криви!

Хајд’мо! — О види величанство поља,
Трагично друштво кроз која ме води:
Огроман видик, неслућена доља.
Снивана поноћ над њоме се своди.
Миришу поља на пролећне дане,
На чисту кишу што спомене кропи,
На много суза за идеје рâne.

О, да се душа с таквом ноћи стопи,
Кад дрхти, стрепи, верна, пуна среће,
С љубављу, чврсто загрљена смрћу!
Тада се часи среће, бола згрћу,
За тужан живот и жаљење веће.
И бисер дробни на крилима ноћи
Са јасних звезда падаше полако,

Док ћутке, мрачне као смртни греси,
Црне су сени пратиле ме тако,
Брзо и страсно по глувој самоћи;
А сетно небо нека нада реси:
Пре зоре треба стићи жељеној мети,
Пре него новог дана дође варка
И живот што ће себи нас узети.

О, како жудно страст нас гони жарка
Свршетку, крају. Па и бол ће проћи;
Све, чак и љубав. Гладне страсти гоне,
Гоне по мраку гробу што Же доћи;
Посмртна звона у даљини звоне,
А ветри хује поносно и страсно
Последњу песму свему што је било.

И крај већ ту је! Ноћ не диже крило,
И неће више дићи га над нама!
Сребрнаст покров простором се влачи,
Чудан и моћан. Једна црна јама...
Ту ће нам ући жеља и страст свака!
Сетно се небо облацима мрачи.
Лудост, весеље! Рака! рака! рака!

Вај! кога покров покрио је бели!
Зар мука није исцрпено врело?
О, куку! куку! свет запева цели;
Задрхта душа као небо цело;
И маса звезда са неба се просу
На тугу, јаде, љубав, срећу рâну,
На мртву душу кроз јутарњу росу.

У покрову је, хладна, мртва, бледа,
Дивна к'о зраци помрлих идеја,
Сва љубав Моја у великом дану,
Мртва, — то јутро живота и среће,
У мору суза утопљена давно,
У мору суза и сурових беда, —
Старински понос мојих епопеја.

Чека пред гробом и збори још тавно
Тугу живота и љубав спрам њега,
И чека своје. Кад допаде мукло
Све црно друштво, ужасно и дивље,
До ње, до гроба, — страх ледени проби
Душу и срце, зле слутећи коби,
А суро небо затрепери живље.

У страху пружих руке преко свега
Страстима гладним, суровим и јаким
Плен у животу последњи још туди,
Да кобни бол се живота зајази.
– Ал' где ли страха нестали су трази
Под зором бледом и поднебљем млаким?
Небеса канда отворише груди.

И маса звезда отпоче да пада
Поново широм васионе целе
На њих и на њу, преко тужног места;
И ветар опет зашумори сада
Пролазак бола из живота гробу.
Падају звезде усред ноћи беле,
Падају тол'ко; и, наједном, преста...

И ветар пева поезију смрти.

А кобне жеље умираху редом,
Очајне, страшне, у прозорју бледом,
С падањем звезда. Само мис'о сину:
Откуд толико звезда? Али дивно
Падају звезде преко мртвих. Мину...
Далеко коб се јавља лаким ходом,
Далеко звезде издишу над сводом.

Далеко, тужан, сам, сред црних њива,
С болом, празнином — све к'о да се снива!
А око пуно горких, тешких суза.
Допире тужан жамор кукуруза
По пољу пуном суза, пуном росе;
Последњи ветри вапај сени носе
Зором, животом што ће их све стрти.

А ветар пева поезију смрти.

СЕНКЕ

О

блаци жути преко моје главе

Прелазе простор мирно; заклањају
Сунце и небо, и висине плаве,
И тужно греду ко зна којем крају.

Промичу сенке. И ваздух се жути,
И тешка туга захвата свечано
Природу целу. Мртвачки све ћути.
И сетно вече пада тако рано.

И неки тежак мирис, тешка боја
Спомена живих и тужних што пуне
Замрљан видик, осећања моја,
Младости понос што у мени труне.

Опојан, тежак мирис се из биља
Разлива, — слика отежале јаве.
Мирише ваздух дахом мртва смиља.

Облаци иду преко моје главе.

ТИШИНА

Висине бледе ћуте,

Јесењи сумрак рâни;
Листови свели жуте.
Лепи, несрећни дани.

Провидан сумор пао
На моје дане лако.
Сад мије на све жао,
И тешко, тешко тако!

Живот у сну не буја
У ове часе глуве;
Вечерњи дах лелуја
Уморне гране суве.

Једина радост тиха
И у то тужно доба,
Када се мис'о ниха

К'о цвет врх рана гроба,
То је кад лепа туга
Спомена мојих редом
Засија, као дуга,
У меком сумраку бледом.

Висине бледе ћуте,
Јесењи сумрак рани;
Листови свели жуте.
Лепи, несрећни дани.

БОЛЕСНО ПРОЛЕЋЕ

Н

естало, наједном, зиме даха злога,

Пролистале гране сваког младог шиба;
Цвет осуо круне новог, белог глога,
Ветрић свежу траву милује и гиба.

Пролеће, пуно боја, пуно сјаја,
Осмејака, нада, чезнућа и снови,
Дошло за добом сплина, уздисаја,
С тигама, преко мора и брегова.

Варљиви свет старих илузија плави
Стару башту нада што давно не листа;
Крупно сунце сија у пролећној слави,
У светлости што је, као некад, чиста.

Ја дуго чамим тих немирних дана,
Кад пролећа прошла олистају редом
Уз мамљиви шумор узрујаних грана,

У сећању драгом, пробуђеном, бледом.
Предани смо својој прошлости, к'о мајци,
Јединој што за нас још утехе има
У данашњој грубој, беспошtedној хајци
Живота, у борби сред праха и дима.

Јер прошлост је оно што нам увек ствара
Илузију среће и видљивост јада,
Што је увек драга, као мајка стара,
И кад цвеће цвета, и кад лишће пада.

А круница сваког младог, новог цвета,
Сећа ме на пале круне старог доба,
И пролећна раскош на таштину света,
И мириси маја на задах од гроба.

ПУТ

рви снег је пао тог јесењег јутра,

И небо још било пуно бледих звезда,
Кад смо из свога свијенога гнезда
Пошли у живот од данас до сутра.

Сами, у куту тешког, црног влака.
Мала језа зиме, или страха, мину
Телима нашим при одласку мрака,
Када хладно сунце са висина сину.

Ти си оставила своју кућу целу,
Своје књиге, игре и саксије цвећа,
И девојачку постељу ти белу,
И успомене свих раних пролећа.

И наслоњена на туђег човека
И девојачки сан о своме браку,
Не знајућ' да л' те добро ил' зло чека,

У мутан живот пошла си по мраку.
Ја разумем твоју сузу тога трѐна,
К'о и бригу доброг оца што изиђе,
Као тужне очи верног пса што приђе,
Као душу туге и јецања њена.

ЖЕНА

Ја сам своју душу у твој живот прен'о

И све твоје мане, грехе и врлине
Заволео тамном страшћу, драга жено,
Страшћу ради које живи се и гине.

Ти си светлост моје радости и туге
И молитва чиста срца у самоћи,
Радост мојих снова у бојама дуге,
Вера мога бића у дану и ноћи.

Кад причешће дође душе коју звона
Зову вечном царству чистоте и мира,
Ти си моје вере велика Мадона
Пред којом се цели из светог путира.

Што живимо дуже, везани смо чвршће.
Ти си тамна тежња нагона и жуди
И разблуде моје, кад на мени дршће

Све, а похота се почиње да буди.
Кад инстинкт са свешћу стане да се бори,
Кад се вани проспе месечина бела,
Црвен пламен мојих страсти увек гори
На грешном олтару твог мирисног тела.

И сто тамних веза у нама се спаја:
Веза раних снова о вечној лепоти,
Веза нашом децом, радости и ваја,
И перверсне страсти и душе и плоти.

КАРИКАТУРЕ

Сопствена свест ми личи на бедну панораму

Већ овешталих слика, што се све већма хаба,
Јевтиним задовољством што ми разбија чаму;
Ту јадне креатуре измишља машта слаба,
А јавна жена каква представља прву даму.

Једна отужна боја немара преко ствари
Ствара се. Све ми сада личи на једно исто.
Свака идеја лепа брзо се, чудно квари
У мени самом сада, н извориште чисто
Негдашњих снова талог живота прља стари.

Данас ми људске речи што хоће да убеде,
Да воде, — звуче тоном досадних перифраза;
Ја не верујем више у радост ни у беде;
Верујем у наг живот што звук напуклих ваза
Даје, у чулност своју и нагон што нам слéде

И што нас гоне, муче, док не испију снагу
И оставе нас, најзад, уморне, мирне, боне,
Осетим и ја, каткад, чистоту срца благу,
Лајички живот, ал' с њим и часе монотоне,
Отужне, дуге, што ми похоту крате драгу.

Осећам да ми данас већ врло тешко пада
Да волим оно што сам толико некад вол'о!
Брзо се прља, груби у овом свету јада.
Осећам да сам давно и много шта пребол'о,
И срећна прошлост да је сирота прошлост сада.

Банални живот овде деформис'о је рѣдом
Принципе мисли мојих, циљеве мојих нада,
Покрио свет идеја завесом једном бледом,
Створио циркус жеља, прохтева, који влада
Укусом духа што је пао под општом бедом.

Тако се бели вео са чедних снова свлачи,
С вољених ствари што ми излазе сада голе.
Ја видим како све то жалосну пропаст значи
И ниске страсти стално како ме вуку доле,
А хоризонат мисли лагано да се мрачи.

То је силазак земљи где многа крв ми лопи,
Безброј идеја, нада, нежности где ми лежи;
То је мистика што ми и ум и срце топи
И тупи ритам смрти — заборав њен што свежи
Уморну свест ми, која отров сазнања попи.

Борац слободе пуне за царство сновâ, ја се
Спуштам по степенима тамници, с оковима,
Побеђен, миран наспрам времѐна што се гасе,
Којима служих верно и свима соковима
Живота свога. Знаци младости већ не красе

Дела ми, која време лагано руши, дроби,
Никада можда нећу са добрим снима више
У друштву бити, нит ће под сенком мрачне коби
Пресахнут' сузе ноћне у дане сплина, кише,
И чудна срећа доћи под сунцем, у слободи.

И у болести тела и духа чудне слике
Искрсну, па се смраче — савести игру воде,
Да изобличи целу лепоту и толике
Напоре и прегнућа живаца, сна, слободе,
И наговесте свему жалосних врâна клике.

Ја гледам младост своју с осмехом бледе сете;
Како не личи више на прву младост моју;
И гледам љубав своју комично како плете
Конце сујете, моћи уображене, своју
Машту, са којом слике глупости често лете.

Те сени играју се мноме и ја са њима.
Ал' све то ствара живот опао, црн и мрзак.
Све што од свега прошлог у моме духу има,
То је жалосна срећа да будем пуст и дрзак
И сагорелих снови да гледам прамен дима.

РЕЗИГНАЦИЈА

О

пет је поноћ суморна,

Опет је поноћ будном ми промакла

И меким крилом, тугом срце такла;

Опет је душа уморна,

А с груди

Терет се није сишао. Шта мари?

Поноћ је прошла. – Зора руди...

Треба нам лећи, снови моји стари.

Често смо пута устали;

Често смо пута дуге ноћи бдили

И пркосили невидљивој сили.

Данас смо тужно сустали;

Па нека!

Ко ће још пеп'о срца сад да жари?

Најбољи одмор још нас чека.

Треба нам лећи, снови моји стари.

Сви ћемо проћи овако;
Сви ћемо брзо пребродити вâле
Лудог живота, непојамно мале,
А тешке за нас тако.
И тада
Доћи ће добре судбе вечни дâри:
Спокојство, мир, без бола, јада.
Треба нам лећи, снови моји стари.

НЕИЗБЕЖНОСТ

Н

ад главом нам плови јато рóда,

Пева тужну песму растанака
Преко шума, ливада и вóда,
Пред крилима свеобимног мрака.

Вече; замор... Мутна јесен ова
Очајно се у недоглед шири,
Када сузи са свакога крова,
А срце се с пропадањем мири.

Хладно, сипи... Блато. Влага. Баре...
Видиш како баште кобно жуте.
Наше наде неповратно старе;
Наша срца могу још да ћуте.

Све ће тако, најзад, да се стиша
У последњу јесен једног дана,
Стална, ситна док засипа киша,

Уз одјеке црне песме врана.

МРТВИ ПЛАМЕНОВИ

I

Саранили су њене очи сјајне

У таму гроба, у живота бол;
Саранили су њене руке бајне
У царство таме, самртнички дол.

И очи моје среће моје вајне
Не осећају више блескав сјај,
Не осећају више среће трајне
Где хладни гроба простире се гај.
И исплак'о сам све жеље и наде
На хладни, суров, студен камен тај.

Походим, каткад, њене душе младе
И лепог тела сиви, трошни прах;
Животом живим на гробљу, што знаде
Видати тужно и жудњу и страх.

И никад више, никад не зажелим
Лепоте што их пружа зорин зрак,
Ни живот худи над Животом свелим,
Кад је пред оком широк, вечан мрак.

II

Искачу, авај! на хумкама старим
Све среће моје и мртва живота,
Искачу сѐни и пламичци модри,
Указују се живот и страхота;
И гледају ме дуси неки бодри
У ноћи сумње, за коју не марим,
Давнашње жуди и поспали снови,
У трулеж трошни претворени давно.

И носе искре пламенови ови,
И причају ми моје доба славно,
Мистично, светло, с наде ореолом,
Протканом срећом, преливено болом,
У коме трепти сан живота вечна.
И разлива се ваздухом, и моћно,
Нов живот мисли, та визија течна,
Кроз свест, и нерве, и окриље ноћно.

Живот кроз душу набујало струји.
Ја имах вере, и верујем снóва;
У мојој души певају славуји
Под хладним небом октобра и зиме.
Сањиво дише мелодија нова,
Звук другог света, и ја живим њиме;
Контуре земних ствари, среће, беде,
Пред мојим духом једнолико блéде.

Мистичне сени вуку ме у коло
Што игра изнад гроба моје среће;
И васкрс свега што сам икад вол'о
Блиста уздањем што ме опет среће
На прагу неба и гроба. И струји
Младости крв ми по жилама свелим;
У мојој души певају славуји
Под хладним небом октобра и зиме.

И над тим колом, и над земним свиме
Осећам где се моје биће диже
Другоме царству, бесмртности душе,
Љубављу својом без мрља и гриже.
Светлосни вали свега ме засуше,

И блудим... Али не знам којем крају;
Можда где душе у вечности стају.
А доле далек шум света што гмиже!

...Пода мноме свет је, с иронијом гледан,
Са много блата и са својом злобом.
Мој поглед јасан и чистоти предан!
Мој узор свѣтли што ме чини робом.
Ја опет живим својим давним добом,
Где сија живот безазлен и чедан,
Победа нада за тренутак један,
И тријумф духа над смрћу и гробом!

III

Помирићу се. Ако лежиш мирно,
И с тобом твоје цвеће и лепота,
Мртва и горда, краљица живота,
На теби свилно одело прозирно

И вео гроба, — једном, у ноћ чедну,
Са болом душе што тужи и грца,
Ја ћу ти доћи на постељу ледну,
Ти, мртво драго сломљенога срца.

У хаљинама твојим и у коси
Пустићу прошли живот да нам мине;
Пустићу вечност да нас тако носи
Незнаном крају, бледолики крине.

Над гробом нашим шириће се цвеће;
Поклопац неба сандук нек нам буде;
Блештаће звезде, к'о надгробне свеће,
Над росном земљом наше црне груде.

Увијен вољно у самртну тугу,
Са једном жељом, да сам вазда с тобом,
Лећи ћу ћутом украј твојих ногу,
Покривен тамом, озареним гробом.

Нећу умрети у влази и студи,
У гробу твојем, у мемли и смраду,
Већ с твојим цвећем, и да не пробуди
Никад свест нагон животу, и наду.

И као уздах, туга овог света
Шумеће зраком немирно и спретно
Вест смрти наше с багремова цвета,

Кроз поља, простор и поднебље цветно.

IV

Она, без сумње, лежи овде смерно

У уском гробу, иструлела лица;

Она и не зна да долазим верно

Драгани својој, уз певање тица,

Свежином ноћи, под лепотом звезда,

Кад инстинкт снóва мртвој драги креће,

Кад спава зора и спавају гнезда,

И бледим миром уљуљано цвеће.

Она и не зна да долазим тада

С љубављу, истом к'о што негда беше,

И да је душа драгом гробу рада

Кад бледе звезде с висина се смеше.

Она, без сумње, лежи овде смерно

С надама мојим обојеним смрћу,

И не зна да је походим још верно;

А жути црви око ње се згрћу,

И пију очи, моје очи сјајне,

И троше тело, илузију снóва,
И снове моје раскидају бајне,
К'о ветар мајско цвеће кестенóва.

СВУДА ЈЕСЕН

Сто голих грана, к'о сто црних руку,

У шиби кише из врта се пружа
Прозору моме, где последња ружа
У болну јесен жалостиво вене,
Док монотono допире до мене
Звук капи које о прозоре туку.

Сто голих тежња, к'о сто црних руку,
У киши суза вапију и траже
Умрлих ружа мирисе што блâже,
Умрлих дана спомен који трне
Уз куцње срца к'о добоше црне;
Који време, живот вечном стану вуку.

И свод к'о црни симбол је наднесен
Над општу, тужну мочар... Свуда јесен!

Сто ветрова, као сто уздаха, веју

Преко хрпе жутог лишћа које труне,
Алејама што се баруштином пуне,
Стазама где, као из давних давнина,
Јеца марш поспаних сложних виолина
Живота, кад зраци са заранка греју.

Сто уздаха, као сто ветрова, веју
Мојим вртом нада и спомена благих
У јесени мутној мојих жеља драгих,
Кад спомени редом, к'о лишће са грана,
Падају уз тужни шумор ових дана
Што јад и пропаст и заборав сеју;
Кад спомен по спомен, сваки час однесен,
Пада у блато. Јесен... Свуда јесен!

ВАТРЕ СПАСЕЊА

Ватре спасења у даљини букте

У свести мојој. Кроз ноћ црну лете

Гвоздена кола. Задихано хукте.

Промичу брзо мутне силуете.

Прејурили смо поља, вијадукте,

Шуме и реке. А ноћ нема плете

Свилену мрежу сећања и сете.

Са жељом да се никада не вратим

У места где сам младост своју пров'о;

С гнушањем, болом у часима датим

За љубав, ја сам смешан комплот ков'о

У друштву страсти и гнева, да скратим

Спомена старих васкрснуће ново,

А себи јадно испаштање ово.

Младости повест ипак се испреда

Кад пролети жбун и старо дрво које,

Позната стаза, вијугава, бледа,
И драга места што жалосна стоје,
И успомене расуте без реда.
Радости, туге спомени се роје
Везани за та места и за моје

Биће. У тесном, загушном вагону
Дремају... Нека одвратност се буди,
Уз нове туге симфонију бђну,
Спрам сапутника мојих... Ови људи,
Као мртваца гомила, у зону
Жељене среће прате ме. А груди
Надимају се, траже ноћне студи,

Свежине. Јурнух напоље, пун јада.
Варница маса из локомотиве
Прелеће. Чађ и дим на лице пада,
Као на душу. У даљине сиве
Губе се мисли без наде и склада;
А мртве наде неће да оживе,
К'о ни век златан пропале Ниниве.

ИЛУЗИЈА ДУГА СЕЋАЊА И НАДЕ

Т а јесен увек ране моје злѐди.

Та јесен, ведри дани кад застуде,
Тужну ми једну свечаност приреди,
Са помпом мојих спомена што блуде
Видиком старим и кроз сумрак бледи.

Историја славе, полета и пада!
Промичу понос, милосрђе, вера,
Полет и љубав, и храброст и нада;
Луд ветар мука наше жеље тера
Пределом мртвим умрлих балада.

Нама се чини да је било боље,
Нама се чини да ће боље бити;
А мртво лежи нашег рада поље;
Садашњост тупа немаром се кити,
И копни полет надања и воље.

Губи се рефлекс велике плејаде,
К'о јесени ведре један облак бео;
Умире снага, понос душе младе;
Знамо још само да је живот цео
Илузија дуга сећања и наде.

ИСТИНА

Ј а знам да страдах, да жуђах и падах

У свом животу. Може бити споро,
Ал' ће тек доћи клонулост и задах
Да скрију све што волео сам скоро.

Осећам да се лагано одваја
Стари свет жеља и мисли од мене,
Да су ми дани са све мање сјаја,
И бледо цвеће спомена да вене.

И да ће, најзад, доћи дани бледи,
Дани без суза, осмеха и среће,
И без живота, кад ће у тој беди
Владати немар, падање све веће

С престола среће, задовољства, маште
И сна, над којим сијале су сфере;
Расплинуће се у визије таште

Све, и у тугу мутне атмосфере.
К'о добра мајка без јединца сина,
Душа без свог ће идеала бити,
Живети немо пределима сплина,
Докле се једном не раскину нити

Тела и духа, с временом и свелом
Надом, а срце престане да жуди.
Заспаћу мирно под Истине велом
Са венцем снова преко мртвих груди.

СТАРИ МОТИВ

Р

азнежена јесен: млаки дани неки,

С мирисом давнине, пролећа и чежње,
С радошћу наивном к'о детињске тежње;
А спомене носе ветрићи далеки,
Милостиви, благи, чежњиви и меки.

Све личи на доба рâнога априла,
На обмане дана поносних и чедних,
Самилост и сету осмејака једних
У којим је вредност живота нам била,
Суморна и тешка као црна свила.

А данас је јесен, издисаји кратки
Цвећа које вене, лишћа које жути;
Надама су бледим застрвени кути;
И ишчезли давно сви путеви глатки,
Бивше наде, жеље и часови слатки.

Тако јесен носи маску лета жарка,
И пролазност својом нежношћу нас вара;
Све се губи као младост, као пара,
И облачи покров свака земна стварка
У животу што је сав, лудост и варка.

У ИЗНУРЕНОМ ОСЕЋАЊУ ЈЕДНОМ

З

авеса ноћи алејама сивим.

Једино зимске руже још што цепте
Страшћу, и ја што у сну своме живим
Опет, и звезде што нада мном трепте

Бледе и сетне. О, мој боже, ту је
Опет тај занос раздражљив, што пије
Моћ нерава ми слабих, као гује,
К'о женска тела, кад ме с њима крије

Ноћ у дубоком разврату и страсти.
Само, ја данас у заблуди истој
Долазим овде, с похотом, без части
Да будем дете у природи чистој.

Осећам да је ово гробље пусто
Спомена мојих, да верно над њима
Још само старих бреза лишће густо

Шушти и тужна саучешћа има.
Она и ја смо, обоје са једним
Крином у срцу и звездом у оку,
Ту, миловани поветарцем чедним,
Снивали дуго сваку ноћ дубоку;

И били срећни због љубави своје,
Поносни трајно због свога рођења;
Нити је икад мислило нас двоје
Да штогод љубав руши или мења.

Али све прође, простије но када
Лист ових бреза, у дубоку јесен,
За неколико тренутака пада,
И бива жут, и труо, и однесен.

Данас ме залуд стари ветар бије
По лицу, да ме свега опомене,
Да видим како све пролазно није
И да ме сети све лепоте њене.

Залуд! Ја нисам способан за такве
Високе, дуге апстракције више;
У срцу мом је тама једне раке,

Очима мојим пустиња без кише.
Слутим празнину будућих времена,
Слепило духа што ће доћи потом;
Ја њу не двојим сад од других жена
Лепих, и јадних са њином лепотом.

Мом духу, као и мом телу сада
Груб додир само ствара радост неку;
Осећам нешто тешко као клада
У души, неку одвратност далеку...

А говор душа и природне звуке
Ја данас тешко могу да разумем.
Вечна је сила везала ми руке
И дух, и сâм се спасти већ не уmem.

Мирно и чудно шуште старе брезе
Тајну живота и судбину ума;
И раширених зеница, без везе
Мисли, ја слушам елегију шума,

Миран, без жеља у том часу ледном,
У изнуреном осећању једном.

Мирно и чудно шуште старе бреге.

ТРАГ ВРЕМЕНА

Саранио сам своју добру драгу

У дане што су ишчезли к'о пара,
У мрком, муклом, црном саркофагу,
Без љубави и пролећа што вара;
Саранио сам своју добру драгу,

А није знало пролеће љубавно,
Честице спомена у коме трепере,
Понос и младост закопани давно
Без сени среће и без благе вере.
А није знало пролеће љубавно

За сне без ноћи и ноћи без снова,
За сне у којим сијала је она,
Вечерња звезда несрећних духова;
И није знала мирна васиона
За сне без ноћи и ноћи без снова.

Дубоко, мрачно, несрећно, и дубље
Но смис'о тајни живота и бића,
Ја је сараних, уз црвене зубље,
У друштву жеља, снова и ветрића. —
Дубоко, мрачно, несрећно, и дубље,

Саранио сам своју добру драгу:
У дане што су ишчезли к'о пара,
У мрком, муклом, црном саркофагу,
Без љубави и пролећа што вара.
Саранио сам своју добру драгу.

НА ПУЧИНИ

У

немирним сенкама савести,

На пучини умореног осећања,

У дане сумње, непогоде, страха,

Лелујају се светиљке сећања:

Фар надâ мутно сја да нам навести

Обале спаса и одморна даха.

Али нас је страх од језиве дубине

Пучине те, по којој судбе брод

Плови нам сетно не знајући куд;

Визије света громадан је свод,

Видици нам се к'о авети чине;

А посејана опасност је свуд.

И путници смо туробни што гремо

Кроз намргођен свет облака, чуда;

Ћутање наше дубоко је, немо.
Вода се морем свуд око нас пљуска,
Прелива сумњом и простире свуда.
Нас носи судбе мала, трошна љуска.

ОДБЛЕСЦИ

У

Дунаву се стари град огледа:

Опале куле, црна градска платна;
У њима прошлост изумире блêда
Што к'о сан чили, отмена и златна.

При заласку сунца и зора кад гране,
Остављен, тужан, у истом је ставу;
Једино црне походе га вране
И гракћу пропаст и срушену славу.

Садашњост и прошлост ту се гледе мрско,
К'о варварске чете и борци што паше,
Бранећи давно, од најезде, дрско
Те хладне куле и зидине наше.

Присојима пустим сурог камењара
Палацају, гмижу, сикћу љуте шарке;
Зидинама студен ветар доба стара

Дува у дане прашњаве и жарке.
Ту не сија сунце нит' се леје шире,
Ту таласи неми троше чврсте хриди.
Стари се дани са нама не мире,
И агонија прошлости се види.

ПАДА ЦВЕЋЕ

У

сплахирено цвеће ветар нише...

Пролеће. Сунчан и насмејан дан.
Пролеће жудњом и насладом дише,
И пирка ветрић миришљав и знан;
Разноси врелим зраком зоре сјај,
Разноси мирис, успомена дах.
И блешти младост и живота бај;
А ветар с пута дигне трошни прах,
Да нам допуни пролеће.

У тај
Заношљив тренут године и снóва
Ја сам волео, срећан био, знам;
Исти је био врућ пролећа дах,
Исти је ветар них'о врх од зова
И пуно цвећа што на један мах
Стресе на земљу.

А оно замири
Што му пролеће још узима дах,
Тужно замири... У овакав дан
Ја сам волео; и сећам се сад,
Када је душу притиснуо јад,
Сећам се на то и на своју жуд,
Врео, врео дах.

И сада је драг
Тај спомен, тако оживео, сетан;
Изгледа да је тренут истоветан.
Јер цвећу и сад тепа ветрић благ,
И мирис спомена по земљи се креће
К'о најлепши сјај.
И сад пада цвеће...

У ПОЛА СЕДАМ

Богини

робудише ме к'о рубин црвени

Зраци вечерњег сунца. Пола седам...

Час одласка твога дошао је мени

Тужан к'о ова јесен коју гледам.

Преспавао сам последње тренутке

Боравка твога овде. Пола седам...

Замрачио сам и собу и кутке

Душе, јер слаб сам био да се предам

Мислима који дубе, као пијук,

Несрећно срце сећањем из мрака.

Скоро ћу чути н последњи фијук

Гломазног, црног и димљивог влака

Што ће те вући у далеке краје,

Равници снега и пределу ледном,

Где као земља заборав да је,

Што ће нас вечно раставити једном.

Испратићу те, душо моја лепа,
С немарном мином и осмехом лажним,
Док се у мени старо срце цепа,
С погледом можда неприметно влажним.

Јер ми увијамо шеретски и глупо
Поворку мисли, надања далеког,
Сву љубав, чежњу, надахнуће скупо
У форме простог пријатељства неког.
Немиле тако слутње, као зраци
Заранком, бледе и жуте, јаве се

– Суморних дана невесели знаци! –
Кроз тамнозелене завесе.

Нечији коњиц на улици рже...
Сунчане зраке у магли дâве се.

Јоване! кола, за станицу – брже!

ТРИЛОГИЈА

Као љубичица украј пољског жбуња,

Све док дневна светлост тихо не ма̀лакше,
У мени полет, цела снага куња,
А срце бије све лакше и лакше.

Али када душу моју ноћ обасја
Дубоким утиском својих тамних веђа,
Кад умукну даљна завијања пасја
И жагор, мисао за мишљу се ређа;

И гомилу жеља са дна душе крене,
И поворку страсти романтичних мами,
И буди младост, успомене њене,
И шарену игру утисака да ми.

На калдрми мога рођенога града
Колико сам чудних доживео ноћи,
У друштву фантома радости и јада,

Све у чудној вреви и опет самоћи!
Ја и моје срце присутни смо тада
Младости наше плачној мелодрами,
Комедији тежња што се боре сада,
И жалосној игри старости у тами.

Чудно се коло страсти тада води
Уз златне харфе и песме на лири,
У лепој, чедној, поноћној слободи,
Док ћелав месец изнад кућа вири.

Убледеле звезде жалостиво сјаје
Саучешћем, док се, нечујно од света,
Живота нашег трилогија даје,
Велика, дуга неколико лѐта.

ЛУТАЊЕ

I

Р

аширили су ноћ и часи њени

У својој плавој дворници звезданој
Задовољства мисли што нам душе плени
Источну раскош, у тој ноћи саној,
По којој блуде наших жеља сѐни.

Све је још мирно, тихо и свечано.
Још зора неће плави свод да злати;
Нама је добро, и нама је рано
Да се дан опет с хуком својом врати:
Свет наших мисли сад је тихо дан'о.

Свилена тама све тања и тања;
А моја мис'о у парадном руху,
Тамо где беласа још Млечна Путања,
Следује нечем, као Хамлет духу
Свог оца, а свет звезда јој се клања.

То су најлепши, најбољи, најдражи
Часови њене блудње, али камо?
На вечну међу истине и лажи?
Границу мрака и светлости? Тамо
Где плави облак бледи месец влажи?

О, то је тајна, та истина људи,
Истина бића, због које не стоји
Мисао наша што за њоме блуди,
Којој је носе, јер она постоји,
Мирисни ветри, ћудљиви и луди.

О, то је тајна и боља и гора
Но свет сазнања; и њу не сме знати
Лик нашег дана, наших мисли мора;
А дуг је пут, да их њиме прати
Једна ноћ само.

II

— Вратимо се. — Зора!...

ЧЕСТИ ТРЕНУЦИ

Бледо јутро. Непроспаване ноћи.

Свеж, оштар ваздух прашину дигне лако
По пустим улицама. У ведрој самоћи
Млаз златне зоре чека дрво свако

И живи људи. Те сам ноћи само
Ја, у сумњивоме друштву што је пило,
Провео; песма хорила се тамо,
А све је тужно и суморно било.

Једина драж тих дугих, празних бдења
Била је мис'о, лелујава сета
На проживелу младост, разорења
Подвига силних фантастичког лета.

И када зоре зраци буду бистри
Продрли варош, липе у прашину,
Кад буду изашли на сунце филистри,

И драге ноћи крај буде тишини,
Ја ћу, к'о често, по познатом путу,
Док на трг буду ишли људи, жене,
С негодовањем, у старом капуту,
И с изнурењем ноћи пробдевене,

К'о ноћна привиђења у замкове своје,
Ићи, уморан, у свој празан стан,
Да легнем, с драгим споменом на твоје
Лице, — да опет сâм преспавам дан.

ЈАМБИ О СВРШЕТКУ

Р

асточиће нас беда, болест, смрт

У житку масу и несношљив смрад,
Кад зине земног распадања глад
И свене наших плавих жеља врт.

На вечне збиље немиломе тлу
Одмараће се и последњи знак
Живота нашег, и судбину злу
Свих срца тешки покопаће мрак.

Вршиће пос'о распадања црв...
А наша срца, сузе, мозак, о!
Храниће, кажу, к'о и наша крв,
Нов живот нечег другог, знам ја то!

Да ми је само сагледати дна
Још једној тајни, и видети пут
Великог, тужног и шареног сна

Младости наше, и видети кут
Где ће нам душе вечни наћи стан!
Хоће ли и ту бити само мрак
Теснога гроба, ил' велики дан,
Бесмртне среће животворни знак?

Да, мисли, жеља, снова незнан крај
Хоће ли бити у гробу ил' ван?
Где црви миле, ил' где цвета мај?
Јер све је, ипак, само шарен сан!

ЈЕСЕН НА ТЕРАСИ

У

лицама струје октобарски даси,

Хладан ветар креће скелет голих грана,
И долазе тужни, нелагодни часи,
Кад спомене плаве препокрива слана,
Док у јесен ову на хладној тераси
Вене цвеће прошлих и садашњих дана.

И брзо ће опет мртво лишће лећи
На постељу влажну, где се тужно трули,
Сањати о прошлој и пролећној срећи,
О сновима што се никад нису чули;
А јади ће бити суровији, већи
За сваког што сања, што живи и хули.

И ти опет никад нећеш знати шта си,
Ни докле ће бити ове тужне смене
Онога што волиш и мрзиш, ни да си
Један фантом света, један облик сене,
Док језива киша постељу ти кваси,

Где се најзад лѐже, и трули, и вене.

MISERERE

То беше у сну суморном, дубоком,

Очајан пораз живота и нада,
Пред мојим мртвим, заклопљеним оком
Свет што се губи и јесен што влада

Сетна и светла преко свега што је
Живело негда. Сунце зраке баца
Дугачке, жуте врх сàране моје,
На прости ковчег и главу мртваца.

Тутњи и бруји промукло и тмуло
Музика смрти. И тонови пиште
Погреб идеја и нестање труло
Болова, сенки што даве и тиште.

Прошло је, прошло све. И сунце жали
Растанак мој са болом, и без воље,
Снагу и нежност што су тужно пали

Непрежаљени, без замене боље.
Ја ипак видим из мртвачких кола
Невине људе, и крај злобе њине;
Осећам снагу целог светског бола,
Знам да су деца земље и прашине.

Умиру зраци, природна лепота.
Телеса јадна, болесна и трома
Жена и људи, болних од живота,
Прате ме немо до мог вечног дома.

Стога сам вес'о. А флауте цвиле
Нестанак цвећа, љубави и патња,
Жеља и нада што су сјајне биле, —
Траље живота које носи пратња.

Музика јеца тоном чисте туге.
Гаси се сунце и зраци му блéде;
Спушта се тама; умиру све дуге
У калу света, у хаљини беде.

Мрак! мрак се хвата дубок. Јече трубе
Победу смрти што носи трофеје:
Увеле наде из стварности грубе,

Цепане снове, до оне алеје
Што гуши земљом живот. Јече трубе
Погребни марш над бићем свега света,
За оне што се пате, који љубе,
За просјаке живота тол'ких лета.

Распростире се кроз кристалне сфере,
Кроз ваздух сув и бистар, из пролећа,
Очајно тужно, сетно *miserere!* —
Кобни звук смрти живота и цвећа.

СЕВЕРНА НОЋ

Н

едоглед пукла вечитога леда

У ведрој ноћи светлуцаво сива;
Замрзнут месец укочено гледа
На санте, суве шибљике без бола;
Студени ветар широм подухива
Са северна пола —
Ноћ! Ноћ! — —

К'о проблем жића ноћ се шири тија;
И дух њен канда мразним зраком блуди;
Обалом пустом нѐмо се развија
Поема смрти и љубави кобне;
Ја видим њену слику како руди
Чистотом вечном одлучности гробне.

Обалом снежном голог океана,
Боса, у бело обучена жена
Иде. За мишљу к'о вечност дубоком?

За жељним циљем својих младих дана?
Свеједно. Она иде, занесена,
Лепа к'о младост љубави и наде,
К'о сањив рефлекс пред склопљеним оком
Венчане среће у девојке младе.

Ја знам да срећу несазнању сања.
Њени су драги изумрли давно,
Спуштени испод смрчинога грања,
Обзор где скрива повечерје тавно.
С љубављу својом она сама ходи;
Ветар кроз поља оголела дере;
Дебео снег се свуда широм стере,
Ал' њој нит' студен нит' самоћа шкоди.

Мени се чини да је вечна она,
К'о љубав њена, божја васиона,
К'о звезде мирне на своду широком.
Али одједном, крај напукла леда,
Мирно, к'о звезда са небеска свода,
Она се сиђе у таласе неме...

Ја гледам жудно, зачуђеним оком,
Неслућен рефрен земаљске поеме;

Ја мислим на њу, тамо где 'но вода
Под хладним ледом монотono либа.

А месец мирно, залеђено гледа.
На снежна поља и урвине леда.

Студени ветар немилосно шиба.

ЗАБОРАВ

Један спомен тихо још у мени тиња

На прошлу радост овог мутног дана,
Кад скрушено ситна кишица ромиња
И засипа маглом ова јесен рана.

Мрак вечери влажне заборав нам носи; —
Заборав што иде к'о утеха нека,
Што стабљике среће и болова коси,
Што нас све једнако, равнодушно чека.

И мисао једна захвата у мени
Корена све више: једно уверење
Да је то најбоље, док сунце румени,
Док нас бура бије о рапаво стење.

За чедност наших првих идеала
Спомен је само ружна људска љага,
И терор живота, и остатак зала,

А достојан крај им заборав и влага,
У којој ће бити сами, сасвим сами,
Без злурада смеха, или сузе наше,
У широкој, вечној и свемоћној тами,
Која је добра, а које се плаше.

Један спомен тихо још у мени тиња
На прошлу радост овог мутног дана,
Кад скрушено ситна кишица ромиња
И засипа маглом ова јесен рâна.

ПОТРЕС

рошао ме страх од бога давно,

Дах мирисни љубави и чежње,
Бол с пролећа; поспале су тежње;
Прошао ме страх од бога давно.

Мутне очи изнемогло гледе
У хоризонт празан и орон'о.
Дух, са телом, материји клон'о.
Мутне очи изнемогло гледе.

Моју стару рану од живота.
Видим, немар суверени лечи, —
Моју нежност, немир, јад без речи,
Моју стару рану од живота.

Хигијена несећања вида
Мој буновни сан и савест што ми
Дух и тело немилосно ломи.

Хигијена несeћања вида.
Гледам да се свега мање сећам,
Да не жалим ни прошлост, ни себе,
Да се тихо што беше погребe;
Гледам да се свега мање сећам.

Још савести ветар неки, уздах
Мртвих шта ли? — кроз мој живот прости
Прође, каткад, к'о језа кроз кости.
Још савести ветар неки, уздах,

Знак последњи грознице живота,
Потресе ме, па ишчезне близу
Срца. Видим малу парализу, —
Знак последњи грознице живота.

МИ, ПО МИЛОСТИ БОЖЈОЈ, ДЕЦА ОВОГА СТОЛЕЋА

И

после ручка тако много јѐла

И пића стоји на столу. Кроз стакла
Прозорска, јесен увела и бѐла
Срца се наших изгледа дотакла.

Па ипак, нисмо ми ни за шта криви,
Господо. Јесу протекла пролећа
Немирна, лепа; али нека живи
Суморна мис'о и нашег столећа!

Замагљен поглед, блед облак на челу
Наших дама једну малу тајну крије:
Одрицање нѐмо, једну чежњу свелу,
Страст што је буктала и које сад није.

Изгледа да данас више не занима
Нâс, уморну децу овога столећа,
Други и лепши пол; да се не прима

Нас нада и чедност будућих пролећа.
Неосетно, тихо пали смо под владу
Друкчијег, грубог, моћног суверена:
Алкохол тупи живце, руши наду
На чисту љубав будућих времена.

Прокламован владар, нечујно, у мени
Противника има, мада га се плаших;
И чашу што се прелива и пени
Дижем у славу традиција наших

И лепих жена! Нек њин нагон има
И сад у нама своје старе жреце;
Недостојно макар, уживајмо с њима,
К'о жалосни оци немогуће деце.

Све то неће дати оно што је прошло;
Ал' походиће нас дах среће нам стари,
И то што је тужно и с натегом дошло
Имаће опет ненадмашне чари;

Осетићемо мирис љубичица
Старих, и љубав, и наду пролећа,
Па ма и млада а увела лица, —

Ми, по милости божјој, деца овога столећа.

НЕМИР МРТВИХ

То је била тешка ноћ за тешким дâном —

Ноћ увелих снага, ноћ умрлих бића,
Ноћ чудних ветрова, заспалих открића,
Ноћ страшне смрти у том врту рâном
Младости, тужне младости што вене.

Огрн'о сам покров среће убијене!

Кораком немим испод неба плава
Ишао сам ходом тешких сомнамбула —
То је био тол'ко сан колико јава: —
Шетао алејом заспалих зумбула,
Потрвеном стазом где је крин до крина.

Опојан мирис чудних рузмарина!

И док парк овај тежак мирис кади,
Видим, све више, да је све то гробље,

Хумка до хумке, које време гради,
Под којим лежи оковано робље
Вечитим ланцем самотнога мира.

Снага, и полет, ведрина и лира —

Ништа!... И страсти, и жеље, и наде
Одбациле су живот што донáша
Само бол, сумњу. Моје силе младе
Живе животом старог робијаша,
Не желе живот промене и бола.

Али зар им ни ја не дам мира више?

Склоњене од беде сред мртвога дола,
Склоњене од чаме, од влаге и кише,
Ја видех да их тежак немир поче
Да нагриза — ту где влада смрти стега,
Где хумке смис'о живота сведòче.

С напором се дижу поцрнеле плоче!

То је буна мртвих, то је уздах свега
Што је некад могло да води, да блиста;

То је протест оног што једино вреди;
То је стара буна, вечита и иста...
Не знах да још живе ти мртваци бледи...

И не живе више од једног тренутка!

Јер кад прођох гробље корацима скромним,
Приметих из сваког његовога кутка
Победу земље над моштима ломним
Својих дивних нада, својих жеља блиских,

И нестанак звезда са видика ниских.

ГОДИНЕ

Као покајнице, у сећању сивом,

На заранку сунца, нада и живота,
Пролазе у болу, уморном и живом,
Са лицем на коме нестаје лепота,

Поред силуете нејасних брегова.
Свака носи један дуги сандук жеља,
Маштања и нада, и цвећа и снова,
Умрлих часова туге и весеља.

И што даље иду, сенка бива њина
Све већа на своду мраморном и златном,
И страховито свака има узраст цина,
Што се мрко губи за планинским платном.

А у души, као марш погребне песме,
Цвили, као у сну буновном и грозном,
Плач и страх за њима што се рећи не сме,

У сумраку нада жалосном и позном.

НА КАМЕНОЈ КЛУПИ

У

мојој души шүми тако тајно

У мрку поноћ и у вече сјајно
Незнаних, мутних жеља црни лет,
К'о јата тица раширених крила,
Прошлости сенке, што је једном била,
И сада сенчи илузија свет.

Под бледим сјајем узбуђених звезда,
У друштву снова умирених гнезда,
Ја дубље видим у ту мутну ноћ;
Уз мрвог лишћа заостали шумор —
Док тело тешки већ захвата умор —
Крила свих снова добијају моћ.

И гледају ме на старинској плочи
Велике ноћи дубоке, црне очи,
К'о вечна, тврда, неизбежна коб;
И у тој ноћи Судба нити преде, —

Нити весеља, и сумње, и беде, —
Живот што иде с колевком у гроб...

Бакарни месец засија у часу,
Кад ноћни ветар суво лишће расу
У развејани пожутели прах.
Ја видим како издишу све тежње,
Још живе наде, малаксале чежње,
Кад скоре зиме дуну студен дах.

ЈЕСЕЊА СВЕЧАНОСТ

Н

еосетно, тихо моја младост чили;

И у сваку јесен отмену и бледу,
У дугачком, тужном и свечаном реду,
Промичу крај мене дани што су били:
Раскош првих снова у злату и свили,
И мртви априли,
И радости прошле и драги профили.

Тако прошлост наша, што нам је све дала,
У краљевској помпи пролази, и на нас
Баца своју светлост, к'о некад, и данас;
Тако прошлост среће, илузије, зала,
Прошлост свију снова, што је сузом прала
Свет блата и кала,
Поново нас зове царству идеала.

Јер они су сунца што се увек даве
У сумраку наших брига, нашег јада,

Што засипа живот мраком који пада;
Ал' њима се опет окрећу све главе
Погнуте под јармом наше судбе прâве,
Кад с даљине плаве
Сунца наших снóва у јесен се јâве.

КРОНИЧНА СТАРОСТ

Дође тренутак када уђе сумор

У цело наше биће, и овлада
Душама пустош а срцима умор,
Невољни умор без жеља и нада;
Када у свести о сопственој беди
Сваки напор умре смрћу тужном, ледном,
И када се, душо, остари, одједном,
К'о што се — кажу — за једну ноћ осéди.

Слутимо л' кад ће тако бити? — Ко ће
Још и то знати сред мистичне мреже
Судбе, чији конци свуд око нас леже!
Она чини тачно све оно што хоће:
За нас можда рано, на време, ил' касно,
У људској вреви ил' часу самоће;
Али увек хладно, неумитно, јасно.

У животу овом ми једино знамо

Да нам због ње бива и горе и боље;
Да смо, и крај нашег разума, још само
Играчка трошна њене круте воље;
Да над нама она суверено влада,
Било да нас нешто боли ил' весели;
Јер је увек тако како она жели
У тренутку нашег полета ил' пада.

И да срцем нашим, к'о тамницом мрака,
Бива светло просто због танкога зрака,
Што кроз прозор тужног живота нам продре;
И да свака речца што се тихо рекне
У души нам страшно, стократно одјекне,
Као звуци труба, к'о погребно звоно
Пределом страсти рањене и модре,
Кад је живот празан, бесмислен, орон'о.

Зато дође тренут када уђе сумор
У цело наше биће, и овлада
Душама пустош а срцима умор,
Невољни умор без жеља и нада;
Када у свести о сопственој беди
Сваки напор умре смрћу тужном, ледном,
И када се, драга, остари, одједном,

К'о што се – кажу – за једну ноћ осéди.

II

НА ЦРКВЕНЦУ

реко жутих поља гледам тамо даље

Где хоризонт злати позна светлост знана,
Одакле нам сунце са заранка шаље
Још последњу милост своју овог дана.

С главом на твојм крилу моја душа сања
Једно старо доба у то рујно вече,
Са шумором док се буковога грања
Слива шум кладенца што испод нас тече.

А калдрма ова, поцрнела, тврда,
Прича о давном господству, о стази
Којом је прошло, као иза брда
Што сунце ово, полагаано, слази.

Јер некад су туда, оборене главе,
Пролазили стари силници до места
Где минаре холо у висине плаве

Дизаше месец којег давно нешта.
И туда су, можда, источњачке паше
На челима војске, к'о бујица плаха,
На хатима бесним испод сјајне аше,
Полазиле у бој у име Алаха.

Ја о њима сањам. А твоја се песма
Разлеже за сунцем што нас собом зваше:
„Море, наред села шарена чесма
Течаше, аго, течаше...”

ВЕКОВИ

Ја сам тужна веза крајности свих страсти

И велико срце свег одушевљења;
Ја сам пуна чаша горкога презрења
На доба без душе, без снова и части.

Ја сам вечна љубав наспрам пароксизма
Осећања свију што у мени живе,
Огледало чисто и велика призма
Векова у сенци једне перспективе.

И моја је душа сред поноћна мира,
Док безбројних звезда трну зраци сани,
Душа крупног, старог халдејског пастира
Што крај свога стада сива на пољани.

У мојој се души, к'о у древно време
Обалама модрим освештаних вода,
У часима вере мистичне и неме,

Огледа фасада индијских пагода.
У њој дуну, каткад, са пустара крици,
Оркан дивље страсти што урла и мрви,
Као дивље хорде; у пожару крви
Заруде одједном пространи видици.

Ја осетим инстинкт изумрлих рџа,
Свирепост спрам слабих, спрам деце и жене;
У гордости ових кратких, бурних чџа
Све сатрапске тежње пројуре кроз мене.

А други пут, када чежња тиха, бона,
Прелије у сјају месечине млаке
И љубав и наде многих милиона,
Ја осетим мржњу на горде и јаке;

И живим у друштву оних што су знали
Живети без гласа, без славе, и сами,
Волели све лепо, трпели и пали
Скривени у вечног заборава тами.

И осећам душом мирис благе амбре
И источну радост, и љубав, и страсти
Господара старих поносне Алхамбре

Што испише пехар кратке земне сласти.
У мени се страсти свих векова боре.
Пролазе јунаци с Господњег гроба
У замкове своје где кандила горе,
С мачевима тешким, у поноћно доба.

У мени је душа Осамнаестог века
И племићи горди у свили и чипки;
Ја живим, за тренут, сред раскошна јека
Времена Ватоа, менуета гипки’.

И тада се јави хук огромних мѝса,
Силуета оштра бледог Робеспјера,
И бунтовни протест трибунскога глѝса,
И пѝд старих догми, престола и вѝра.

Ја живим животом историјских мѝна,
Страшћу свију гордых, великих и скромних,
И пуним животом великих времѝна
У пролазу људских свих истина ломних.

Ја мрзим наше једнолико време
Безбојно, сиво, и у њему душе
Скомрачне, ситне, пакосне и нѝме,

Што се у ропству свога страха гуше.
И мрзим само наше доба ружно,
Где је све јадно, све „средина златна“,
Где се, попут старог и жалосног клатна,
Клатимо лагано, монотono, тужно.

ДАНАШЊИЦА

(1911)

С амо не ово, само не баналност!

О дани јада, потуцања, блата,
О моја мржњо на очајну сталност,
На дане кад се паучина хвата!

О одвратности спрам ситнежа људи,
Ситнежи рада, ништавости свега,
Живота који за комадом блуди!

О, како гуши, к'о несносна стега,
Тај живот где се лаже, пузи, плаши
Свачега што је светлије и јаче.

О, како труну бедни дани наши
У општој влази што и мене таче,
При посртању напора и воље,

Сумраку нада. Али очај наш ће
Велике буне бити плодно поље,
А овај трулеж неповратно пашће.

О, кад би дош'о тај дан ком се нада
Нараштај овај, општи уздах мњења:
Велики дан тај великога пада;

И кад би преш'о дах опустошења,
Мач вечне Правде преко срамног доба
Прљавих душа, срозаности јадне!

Шта мари што ће на дну истог гроба
Лежати трулеж што праведно падне
С младошћу тужном једног поколења!

Изданци слаби овог века гњилог,
Ми ћемо бити творци кобног врења,
Савести грижа једног доба билог.

И не створимо л' ништа сами собом,
Завршићемо бар јад ових дана:
Бићемо, ипак, темељ својим гробом

Новом животу, без данашњих мена,
Бољем животу што бар нечем води:
Ако не часном миру оно рату,

Ако не срећи, а оно слободи.
Нећемо бити кужноме блату
Састојци бедни ћивтинске средине

Ниских видика а увела срца;
Где нит' се живи нити часно гине,
И где се копни, поводи и грца;

Где црна чама стално сипи на нас,
К'о ситна киша, к'о страшна фаталност,
Некад к'о јуче, јуче као данас...

Само не ово, само не баналност!

ЗОРА НАДАЊА

Н

ебо је било замрачено, тмурно,

Слој облака црних под њиме се згрн'о.

Ненадно те ноћи, док је месец трн'о,

Јужни ветар прође улицама бурно.

Носио је тешке, заносне и меке

Мирисе цвећа, и живост, и наду,

Дах пролећа блиског из земље далеке,

Расуо их, кришом, раскошно по граду.

А ујутро, свуда, прозори и врата

— док пролеће ново мирисаше миром —

Свих колеба, кућа, срца, казамата,

Отворени бежу радосно и широм.

Дан ведар, бистар, и пун плодних клица,

Небо пуно зоре, надања и вере,

Раздрагана песма пробуђених тица,

А зраци новог сунца свуд трепере.
Доста нас је црна разједала влага!
Пролеће гледам преко поља, воде,
Где пролази, носи покрај мога прага,
Нов живот, к'о војске заставу слободе.

ВОЈНИЧКИ РАСТАНАК

Н

ашој мајци јави да идемо, Врâне!

Нас ће тући огањ, снегови и кише.
Отаџбини својој у пролећне дане
Доћи ћемо с венцем победе на глави,
Или никад више, или никад више!
Врâне, нашој мајци да идемо јави.

Драганама кажи: „Пошли су где грца
Наше робље и где ветар мржње веје;
Где ће танад врела раздирати срца;
Где ће урлик смрти хорити се само,
Страшни помор нове гробове да сеје“.
Драганама кажи: „Отишли су тамо!“

„Вратиће се да вас, уз победне трубе,
— Реци нашим драгим женама и деци —
Пробуде, кад опет процветају врти,
Да вас више воле и страсније љубе;

Ил' заспати тврдо на постељи смрти“.

Њима тако, Врџане, на растанку реци.

Нас предводи прошлост, будућност и нада

Тамо где већ пљушти киша оштрих зрна,

Где потмуло грми страшна канонада,

И застава смрти лепрша се црна;

Где злокобни јарам још робове тишти,

А земља од кише и од крви пишти.

Преци ће се наши из гробова дићи

За последњу борбу! Док се диже пара

Из просуте крви, даље ћемо ићи;

Водиће нас сенка великога Цара,

Полумесец док се не сруши у крви,

Ил' док не паднемо — последњи и први!

НА КУМАНОВСКОМ РАЗБОЈИШТУ

К ао кроз земљу коју Усуд укле,

Милимо влаком у сумраку кобном,
Кроз пусте равни у недоглед пукле.
Све је у муку и у миру гробном.

Брзо ли наде ископне и старе!
Ту, где је скоро била борба љута,
Лешеви коња и топовске каре,
Оружје, стрвеж леже украј пута.

На пало царство сада поноћ глува
Мистични вео разастире немо,
Уз тиху пратњу прохладнога ћува,
Кроз коју ћутом, озбиљно идемо.

И након свега, после борбе својске,
Црви се сада о лешине боре.
По пустој земљи куд су прошле војске

Напуштена села у даљини горе...

НОЋ СЛУТЊЕ

С павај мирно, чедо моје;

Све је мирно...

Звезде стоје.

Ни дах поћи није пирн'о.

Ти не мораш, као мати,

У тој тами

Бдити, знати

Да смо сами, да смо сами.

Јер се негде бој сад бије,

Пушке праште,

Крв се лије

За ловоре славе таште.

Ове ноћи, кобне, лепе,

Многе душе

Ћутом стрепе,

А топле их сузе гуше.
Ове кобне, лепе ноћи
Трепте звезде
У самоћи,
А гласници смрти језде.

Сваки од њих ноћас стаће,
Прстом ледним
Закуцаће
На вратима тужним једним.

Јер се негде бој сад бије,
Пушке праште,
Крв се лије
За ловоре славе таште.

НА ПОЉИМА МИРНИМ ПРОХУЈАЛЕ БИТКЕ

Р

уди хоризонат мистичан и црвен;

Крила страшног мрака падају на раван,
На јаруге, врлет и на пут утрвен
Куд победни поход прошао је славан.

Свако место, камен, жбун и травка жута
Дрхте под ветрићем једне ноћи страсне
У којој мртваци леже украј пута,
А далеко пламте силне ватре јасне.

Кржаве су сенке пројездиле туда
К'о авети мрака пред капијом пакла;
И тресла се земља из дубина свуда,
Кад је царство пало к'о кула од стакла.

Грми задњи одјек, потмуло и дивље,
Борбе што се с мржњом и очајем води,
Док у мраку будно, све живље и живље,

Дише стара земља у новој слободи.
Све душе у нади и у страху цепте,
Као жуто лишће, као травке витке,
Када крупне звезде почеше да трепте
Над пољима мирним прохујале битке.

РАЊЕНИЦИ ИЗ 1912

С првим жутим лишћем и они су пали

Јесени ове у дан какав мокри,
На пољима хладним која страшно зали
Крв, киша, а трупље засеја и покри.

Доносе их редом с далеких равница
Оборене мачем, у борби и лому.
Носила се нижу. Препланула лица,
Наши пали борци враћају се дому.

Црна маса света око њих се тиска,
У сумрак, кроз светлост светиљака белу.
Заборав је, можда, будућност им блиска!
Опружене, неме, у суром шињелу,

Под ранама које сажижу и пеку,
У праху и крви, с клонулошћу благом,
Са очима мутним, без суза што теку,

Доносе их тужно завичају драгом.
Колико су ретка осећања што се
У срцима свију неумитно буде,
Код света што гледа како их сад носе,
Те просте хероје, те велике људе,

Што су мирно своја оставили рала,
Огњишта и куће, и нејач, и жене,
И чија црвена, топла крв је пала
По земљама што су сузом залирене.

Отишли су мирно, не знајући куда,
Прешли преко поља, кланаца и гора,
И орлове наше проносили свуда
Од прагова својих до далеких мора.

Побијена децо наше земље здраве!
Ви сте спасли наше драге, наше миле,
Попадали гордо ради наше славе
На домаку бесне, неумитне силе.

Сад вас носе тужно, а нико вас неће
Спомињати некад, колевко уздања!
На носила ваша бацају сад цвеће —

Последњи и први знак општег признања.
Проносе их тужно, побијене лаве,
Кроз невес'о сумрак, расплакан и бео, —
Крваве јунаке без награде, славе;
А трагична језа свет пролази цео.

ЦВЕЋЕ ОВОГ ПРОЛЕЋА

(1913)

З

вуче оштри звуци из металних труба

Судбоносним пољем, где крваво вече
Долази да свежи траг покоља истре.

Ту осветна бура и смрт прође груба,
После дуге, страшне и свирепе сече,
Преко Ибра, Лаба и Ситнице бистре.

Прелили смо чашу очајања пуну,
И скупљеним бесом петвековног гнева
Расковали тврде и челичне ланце;

Напунили земљу срцима што труну
За гажену прошлост о којој се пева,
И појили крвљу равнице и кланце.

Изгажена трава, и села се диме...

Кад свемоћни помор, у коме се коле,
Сатире и пали, и руши и веша,

Прође овом земљом у Судбине име, —
Мртво, пусто оста историјско поље,
И прострт је тужно свуда леш до леша.

А сутра ће, преко нових барикада
Костију из рата што ништи и мрви,
Обасјати сунце новог величанства

Сунцокрете наших пожутелих нада,
И црвене руже наше топле крви,
И кринове беле нашег достојанства.

САВРЕМЕНИК

(Мај, 1918)

Хајде, срце моје!

Лезиви тренут долази све ближе;
Ноћ мрачне борбе крвљу се румени
И урлик рата под небо се диже,
Ври, мумла, бруји, распиње се, пени.
Хајде, срце моје!

Обићи ћемо све гробове своје,
Хумке првих снова, радости и јада,
Колевку детињства, места драга, света
Где и сада, можда, у самоћи цвета
Успомена старих који бледи цвет.
Обићи ћемо илузија свет,
Где сада вечни мир и покој влада,
Дворану наше младости, — и ту
Саранити спомен на прошлост нам сву.

Посетићемо и њен тужни гроб,
Гроб наше прве љубави, где знам
Да ћу само тешки, поцрнели кâм
Видети, да тужан, заборављен, сâм,
Чува и сад њезин трошни пеп'о, вај!
Нека топла суза и задњи пут кане
На то мирно место заборава трајна,
Где је могла, скромно, једанпут да стане
Цела једна младост узбуђена, сјајна.

И онда, у мрачној, страшној ноћи тој,
Ишчупаћу те, срце моје, знај,
Са светом свију својих снова верних;
Ишчупаћу те и предати Њој,
Верној, милој жени очију бисерних,
И деци својој, да им будеш траг
Прошлости што ће, можда, да ишчили, —
Последњи спомен, и тужан и драг,
На радост, срећу, што су једном били.

Навући ћу оклоп вечне мржње тад,
И с отровним мачем у ноћи ћу тој
Поћи у крвав и трагичан бој

Што бесни, тутњи, комеша се сад;
Где падају жртве, где се кости мрве,
Потоцима где се крв црвена лије,
Где се задња, тешка, мрачна борба бије
И Слобода где се с Тиранијом рве.

У тој борби што се комеша и мења,
уз краве зубље што нас зори воде,
Поделићу судбу свога поколења,
Прокрчити пута победи Слободе;
Ил' с отровном мржњом, крај сломљена мача,
Срушити се гордо, без јаука, плача,
У пожару који беспошtedно ждере
Рушевине наших нада, наше вере!

КРАЈ ЛАМПЕ

Кад ћудљиво вече донесе ветриће

И мирис цветних душа свуда распе,
У мени се, као радосно откриће,
Буди чудна снага, кад сви други заспе,
Чудна снага као чудно, ново биће.

И док муком ћути моја мала соба,
Ја осећам радост снаге, радост моћи;
Осећам да сам, у то мртво доба,
Чедо моћних снови, видовите ноћи,
И да скидам ланце тужног дневног роба.

И моја се мис'о, и моја се машта,
И воља испну на горду висину,
Вртоглаву, лепу, испод мутног плашта
Облака, на домак звезда које гину
Под зрацима сунца радосна и ташта.

Али прва зора и крај свега гласи!
Наш полет брзо, опуштених крила,
Још док бледи месец мрку поноћ краси,
Пада и гине где је нада била,
Крај лампе што се полагамо гаси...

БЕОГРАД У РОПСТВУ

О

ткуда те нисам видео, мој Граде

На ставама мирним Дунава и Саве,
Где сам своје дане проводио младе,
Дане првих снова, љубави и наде.

Сурова је бура преко твоје главе
Прегрмела с бесом свирепости следе,
Уништила с мржњом твоје ноћи плаве,
Пролећа, лета и јесени лепе.

Како си ми данас мрачан и орон'о!
Ни пуста трага радосном животу.
Варварин је груби злурадо ти дон'о
Глад, ропство, беду, увреду, срамоту.

Од завере мрачне на слободу људи
Ти си мучки удар задобио први,
Поносан и храбар; — из твојих су груди

Потоци потекли племените крви.
Данас, ти си тужан и остављен скоро.
И улице твоје, и тврђава стара
Пусте су, и њима одјекују споро
Још само тешки кораци варвара...

Ал' плавом ноћи, када душе траже
Утеху у миру што с висина дође, —
Дух слободе, поред оружане страже,
Невидљиво твојим улицама прође;

Одлази на старе бедеме, и стане
Гледајући видик у нади и слутњи,
Ослушкује дуго, докле зора сване,
Удаљену буру што бруји и тутњи.

Јер далеко тамо хаос је кржави
За слободу и за ропство, који хуји.
И урла и бесни у свеопштој страви,
У орканској ватри, страсти и олуји.

Док уморне душе, без среће и наде,
У немирном сну се растају од света
Срамоте и ропства, мој поносни Граде,

Дух слободе твојим улицама шета.
И обиђе жртве што се у сну снађе,
Надом на слободу; и кад осмех стидљив
Прве зоре сине на оне што траже
Хлеба, — он је мин'о покрај мртве страже,
Бесмртан и миран, поносан, невидљив.

С ПРОЛЕЋА

С ада је доба плавих јоргована

И плодносних ветрова што шире
Заносни мирис неких давних дана
И снóва што се са животом мире.

Па ипак, као да је са свих страна
Дошао тужан дах јесени свеле,
Јер преливи боја с расцветаних грана
Као да никог више не веселе.

Чуј малих тица безазлени пој...
— Оне су исте к'о што беху пре —
Ал' ми се сада чини — боже мој! —
Да њихов цвркут, непримећен, мре.

И сунца давно жељенога сјај
Још само тешке сенке свуда ствâра
Предмета драгих у ведри час тај,

Кад радост наша срца не отвара.
Сумор и туга, и немирни мај
Долазе, ваљда, за наш давни јад...
Је ли то вечна веза, стари крај
Свих трошних нада што клијају сад?

УДЕС

И

око се наше тешко сузом влажи

У искреном болу, и срећи и тузи;
Наш је бедни живот замршен сплет лажи
Где се тајно ропће, претвара и пузи.

Стари смо ми глумци с овешталом маском
На даскама трулим позоришта тужног,
Срођени са злбом, таштином и ласком,
На вечитој проби искушења ружног.

И најмање пута у својој смо роли,
А најчешће одјек само туђе речи.
О, кол'ко то тужно и трагично боли
Када дух пред силом материје клечи!

Па баш тад, кад за нас нема среће прече
Но да нам, к'о поток из прастаре шуме,
Суза тешке, горке истине потече, —

Нит нам когод плеска, нити нас разуме.

СУДБИНА

З бог дубоког немира моје душе

Ја нисам своје уживао дане
У младости, к'о ни сад, кад се гране
Мог живота полако, тихо суше.

И онда, кад је још заносно сјала
Младост и љубав, и полет, и снага,
На моју радост, задовољства драга
Нека је чудна сенка увек пала.

У пролеће свих нада, свију снова,
У пролеће кад цвета прво цвеће,
Глед'о сам да се један облак креће
Увек над вртом младости и снови.

У љубави и срећи рâног доба
Мислио сам на мржњу овог света,
У младости — на дане близу гроба,

У радости — на тугу старих лѐта.
Сад, кад је старост близу мога срца,
Кад иње пада по сновима, коси,
Моја ме мис'о опет чудно носи
Младости, за којом душа тужно грца.

Некад је сенка старости падала
На моју младост, чисту срећу моју,
Док сад прошла младост баца сенку своју,
Да би ми старост тугу задала.

И зато, ваљда, увек волим дане
Кад облаци бели плавим небом плове
И бацају сенке на долине оне
Немира и суза; кад зелене гране

Љуљане ветром немиром прозборе
О таштини свију нада, свију моћи,
Кад се чудни ветри у шумама хоре
Хоровима страшним свих духова ноћи;

Када моћни оркан тешко море љуља,
Кад облаци грме испод неба плава;
Кад бунтовни поклич узрујаних руља

Прети па́дом греха, наси́ља и гла́ва.
Јер у том немиру природе и неба
И немир се моје душе јасно зрца;
Јер са сваком буном осећам да треба
Поћи с буном тешко рањенога срца.

И слутим судбину једног чудног дана,
Када ће, у бури што се свуда шири,
Моје срце с болом својих старих рана
И немиром вечним — вечно да се смири.

НЕСТАНАК

У

мрла је у јесен очајну,

Под бременом сумње и живота;

Не озари среће је лепота,

Нити сними икад тугу тајну;

Умрла је убога сирота.

Није било погребна ни пратње

За несталу љубав тога дана,

Нити сузе за њезине патње,

Нити песме, сем грактања врџана.

Горка јесен узела је рџана.

Охлађене, разболеле груди

За њу више немаху топлине...

Умрла је када цвеће гине.

Остављену, не знаше је људи;

Она боле видала је њине.

Како ли је пусто, тамно сада!
Срце суво; груди болно празне
Очајања змије море разне;
А на душу вече што сад пада
Осећај ми страшне носи казне.

ЗНАК

Добра ноћи,

Која

У самоћи

Видаш стара осећања моја,

Имај моћи

Да бациш свој вео

Преко бола и на живот цео.

Док се пале

Тада

Звезде мале

Свих сећања, и среће, и јада.

Нек кроз вале

Мрака што се гусне

Наша срца, наше тежње усне.

И нек падне

С душе

Болне, јадне
Терет страсти, немира, што гуше;
Јер су гадне
Зоре без сванућа,
Будне ноћи немоћних чезнућа.

Јер нам сада треба једно време
Кад се нова осећа лепота;
Када жеље, надања занеме,
И сврши се представа живота;

И кад звезде, тихо трепећући,
Укажу нам пут последњој кући.

СРЦЕ

О јадно, мало срце наше,

Ти куцаш увек верно, тачно;
Али те тамне сумње плаше;
Данас си тако тужно, плачно.

Данас, кад тихе кише мију
Пред прозорима лишће ново,
А неће сузе саме лију
У дивно мајско вече ово,

Осећаш сенку судбе грубе
И коб да наше сносиш беде,
И људске мржње хладне зубе,
И зла живота што не штеде.

А ти нам ипак дајеш видно
Једине часе који вреде,
И све што није ниско, стидно,

И успомене чуваш бледе.
Мада ти нико ништа не да,
Ти рађаш својим лепим врењем
И горду Мис'о што те гледа
С осмехом и са сажаљењем.

И најзад, када куцнеш тише,
Измрцварено, тужно, грозно,
Биће нам јасно, вај! — ал' позно —
Да никад ничег нема више...

ПРОМЕНА

О

, тако просто, тужно велим

Да нисам више што сам био.

Осећам, чешће но што желим,

Велики умор драг и мио.

Дани су мојих жеља ређи,

А хоризонти мисли блеђи;

Паук у својој танкој пређи

На надама се сунча свелим.

Било је добрих, старих дана,

Када је срце моје знало,

К'о јасиково лишће с грана,

Трептати свакад, много, мало,

Трептати увек: у тишини,

У бурном ветру, на висини,

У мирном куту, где се чини

Да не допире вал оркана.

Тада су један цвет на путу
И миран поглед мутна ока,
Сенка дрвѐта, лист у куту,
Уздах, ил' осмех, ноћ дубока,
Дизали често силне, веће
Шумове туге, бола, среће
У мојим груд'ма... Сад се сплеће
Све то у ништа у минуто.

Осећам да се нека кора
На срцу моме тврдо хвата;
Да се увлачи тромост спора,
Тужна к'о дани кише, блата;
Да сам већ данас миран и ја,
Да мени дуги одмор прија,
Да сунце данас друкче сија,
И да се ближи старост скоро.

ЗА СТАРИМ КАТУЛОМ

Da mihi basia mille, deinde centum,
Deinde altera millia, deinde secundum centum...

.

Ne quis malus invidere posset
Cum sciet quantum fuisse basiorum.

T

а радозналост, та злоба оголела,

Злурадост свѣта — мрска посада
Слободе наше, што је волела
Живот без мржње и без немира —
Све је то беда, моја премила;
Друштво је тешка, мучна досада,
Коју је хладна судба спремила
За наша срца, робље свемира.

А бити без људи, и бити увек сâм,
Зато нам треба бити одвећ јак,
Имати своју веру и свој храм
И храброст ићи кроз пустош и мрак;

Лупати тело, рањавати дух
Кроз низак, тесан и мемљиви трем;
Немати утеху за насушни крух:
Самоћа је увек бол дубок и нѐм.

Између очаја самоће и беде
Живота у друштву, живота без боје,
Зар, драга моја, једино не вреде
Часови кад смо бивали нас двоје
Сами, под небом ил' међ четир зида,
Предани увек вољно једно другом,
Предани без греха, без сумње и стида,
Срећни у брбљању и ћутању дугом?

Тада је срећа била чиста, проста,
Задовољство које не наноси гриже;
Било је снаге што из сплина диже,
Љубави, страсти и нежности доста,
И пољубаца, пољубаца много...
Јер то нам треба, да би живот био
Ако не разумљив, а оно бар мио,
Да би се — и кратак — издржати мог'о.

НАША ПЕСМА

Кад облаци сумње нечујно прелете

Твојим умним челом, или уздах пирне

Са усана ледних — сенка тамне сете

Овлада у мени и душу ми дирне.

Када чедан осмех, моје дивно дете,

На твоје умилном лицу затрепери,

Као сјај у ноћи далеке планете,

Мој се дух озари у нади и вери.

Када светла суза с твог бисерног ока

У немиле дане кришом тужно кане,

У свету порока, мржње, зла дубока, —

У моме се срцу отварају ране.

Али увек, када бол ил' радост стиже,

Кад нас срећа мами ил' нас се јад косн'о,

Ми смо, с дана у дан, једно другом ближе

Неотступно, стално, јаче судбоносно.
Пред нама су биле вера и лепота
У свом спасоносном, тајанственом сјају,
И прешли смо стазу немирног живота
У присном, и страсном, топлом загрљају.

ЗА ПРИЈАТЕЉЕ

Н

ије то, мислим, будућност далека

Када ће проћи сав немир, ругоба
Живота земног, а ми рећи: нека!
Пред сенком смрти и дверима гроба.

Што се мене тиче, биће ми тад доста
Да приђу само четири човека,
Снажна и хитра, равнодушна, проста,
И леш понесу до места што чека;

Где ће га већ време, влага, дрви гадни
Разносити мирно у мемљивој тами: —
Јер шта ћемо, најзад, кад смо тако јадни
Да ни до гроба не можемо сами!

До тог муклог места тајне без открића
— Ако им је овај задњи завет мио —
Могу још поћи пет-шест драгих бића,

Кад им је већ живот мој посвећен био.

Ако буду жива, — ја ћу их већ рећи.

Али су ми једно обећање дужни:

Па им суза за мном не сме тад потећи,

Ни уздаси тешки, ни вапаји ружни.

Јер свирепо би било да крај гроба

Одигра се један приказ људског гада:

Да на њину тугу насмеје се злоба,

Док грудва за грудвом на мој сандук пада.

А људска је злоба увек будна, блиска,

Па и онда кад се иде општој мети...

И, најзад, нашто вапаји и писка,

Кад треба храбро, ћутећи умрети?

ТРЕПЕРЕЊА

о који пут то дрвеће листа

Новом надом или новим сном,
И пролеће што у помпи блиста
С варком среће уђе у мој дом?

А брзо ће, опет, друже — је ли? —
Хладни ветри у налету злом
Смрачити га; и листови свели
Ваљати се прашином и тлом?

Који пут већ човек мучно зида
Нову веру, или нови храм;
А време их с површине скида,
Да се никад не помену — знам!

Ко то куца? Човек, жена, дете?
Мржња, нежност, превара ил' срам?
Свеједно је да л' ме разумете —

Ма ко био, желим да сам сâм.
Јер осећам да у часу злом
Дом се мирни претвара у храм;
Знам, и њему брзо иде слом —
Слом, ал' с њиме треба бити сâм.

КРАЈ ОГЊИШТА

Т и знаш врло добро, мој животни друже,

Да смо прешли многа зла и искушења
Стрмим, голим путем преко хладног стења,
Јер животом ретко процветају руже.

Али ти си увек, мила жено, бдела
Бурном ноћи и кад дан злокобан сване,
Отмена, умна, и часна и смела,
Над домом нашим очима дијане.

При налету дивљем нечастивих сила,
Кад вера трне пред ликом расула,
Ти си увек била моја добра вила
Поноса и спаса, и светиља кула.

А наша два сина, два честита крила
Полета и нада у бури и лому
Нису дали маха поразу ни слому,

И били су понос нашем скромном дому.

Данас, када се заједно сећамо

Часова прошлих, и лепих и ружних,

Путања наших, и ведрих и тужних,

Крај огњишта свога, ми утешно знамо

Да у свету један пријатељ постоји

Непроменљив: дом наш, и у њему своји.

ЈОШ МАЛО...

Л

ежиш, к'о срећна због кратка растанка

С тешком јавом ропства и свеопште беде,
Кад се јасно види шта све ствари вреде,
И кад смо сна жељни, моја мила Бранка.

Уморно ти тело одмору се преда.
Али, све на свету то је ипак варка;
И кад нас сна узме лелујава барка,
К'о зна шта ти душа у сновима гледа.

Можда чедне часе ведрог девичанства
Који у дну твога срца увек живе,
Идеале давне, или перспективе
Другога живота кроз вечна пространства.

Можда оправдање наше вере, драга,
И разлог што наша испаштања иште,
Можда мртвих снова искупљена блага

И утехе крајне тихо пристаниште.
И док је добро вече давно пало,
А једине звезде трепте у слободи,
Ти у сну што те чудним путем води
Проговориш гласно, с уздахом: „Још мало.“

О, кад би твоје чисто биће знало,
О, кад би знало ово тихо вече
Да ми топла суза нечујно потече
На те речи с твојих усана: Још мало...

Још мало, па ће бити добро,
Још мало, моја добра Бранка.
Живот је цвеће снóва побр'о;
Његове грубе кликћу хајке.

Ал' чујеш? То је успаванка
Вечнога Оца, вечне Мајке
На крају овог лудог боја,
Мој верни друже, сузо моја.

ТАКО ЋЕ БИТИ

К

ад уз мутних дана монотони звук

Празних нада ташти променимо свет,
Наших тежња када прсне танки лук,
Ми ћемо се наћи к'о роса и цвет.

Добар ће нам бити нових дана стан;
И у царству мира, где је сан и мук,
Ми ћемо се наћи, као ноћ и дан,
К'о драган и драга, к'о ехо и звук.

Тамо, где истина свршава се круг,
Наша стара љубав биће нова драж,
И великих снова највернији друг
На међи где лежи истина и лаж.

Кроз дане у дане и кроз век у век
Наћи ћемо, ипак, мир жељен и драг,
Нашој дугој бољци још једини лек,

И истине једне неутрвен траг.

ПРЕДВЕЧЕРЊИ ПУТ

Дуго смо на тешком путу, верна. Само,

Ми још своје светлом циљу корачамо.

Неосетно, тихо, кроз алеје нéме,
Сад нас прате сенке две: Старост и Време.

И мада нам ништа не кажу, не чине,
Осећамо терет њихове близине.

Каткада се само окренемо стрáвно
И спазимо поглед њин, укочен давно.

А кад погледамо поново предâ се,
Илузије драге лагано се гасе;

И гомила мрвог лишћа у минуто,
К'о венци на ковчег, падају по путу.

И најзад нам све то, с предвечерја бледа,

Расута арија живота изгледа.

ОБИЛИЋ*Лепше грло у Милоша царско...***З**

ачела га жудња неразумна, плаха

Моћног освајача, и љубав што вара,
Племенита жртва властелинке младе
Са очима пуним звезданог праха,
С душом пуном снова што прођу к'о пара
И са срцем које остављају наде.
Имајући руку свемоћнога Цара
И отмену душу своје тужне мајке,
Он је био јунак легенде и бајке,
Богодани витез без мане и страха.

Пратиле га мржње и зависти хајке;
На грлу су му завиделе виле
Кад му песму чују сред мрачне планине
С пролећа цветна и у лета жарка,
Да се хори звонка, сребрна, од свиле.
Носио је собом част горке судбине,

Трагичну будућност што сја као варка,
Душу коју бели идеали криле,
Понос чистог срца за који се гине
И, у свету греха, проклетство врлине.

Дуго је већ завист кобне мреже плела
У труломе царству, под окриљем таме,
Да најбољег сина своје земље склони.
И мржња ју је успеху довела
У предвечерје најстрашније драме,
Када су господа за вечеру села,
Док ветар судбине тежак облак гони,
Облак уништења над Косово поље.
Те је кобне ноћи уклоњена глава
Храбре војске што је све до зоре саме,
Поред добрих коња, под опремом сјајном,
Чекала на битку увијену тајном
Косовске вечере и зависти мрачне.
А када је зора засијала плава
И бацила своје прве стреле зрачне,
Немањић по крви, царевић без права, —
Док се црна злоба церека и руга —
Нестао је чудно, с два једина друга,
Да хиљаде тешких, сјајних оклопника

Никад више смелог не виде му лика.
С Муратовим писмом он је мирно стиг'о
Кроз море од војске под шатор Султана,
И у крвав освит свог последњег дана
Челичну руку на душмана диг'о,
У његовој крви љагу с части спрао;
И оставио да га тад разнесу
Мачеви и копља варварских тисућа.
Али док је крв му још прскала врућа
Копала шуму и душмана лесу,
А он страшни пример свом потомству дао, —

Тужно, иза њега, или баш због њега,
Цело труло царство Немањића славних
Гуши се у крви, забуни, у сраму,
Крши под теретом свих грехова давних;
Вечна Правда тешку разастире таму
И содомску казну врх народа свега;
А с тријумфом њеним и с падањем мрака
Ситница ваља лешеве јунака,
Сломљено оружје, сјај времена боља,
Преко тужног, глувог и трагичног Поља.

ХРАСТ

Зори

С то година је стари храст већ сâм

Сред једнолике и сиве равнице...

Давно, док сам дете био, ја га знам.

На његове снажне и лиснате гране

Пролећа сваког слетале су тице,

Да опет оду у јесење дане.

Пастири су своја догонили стада

У жарко лето, да уморне прими

Он, у свежину свог пространог хлада.

И они су га напуштали зими.

Облаке је многе, румене и жуте,

Беле и мрке, гледао где плове;

Он није пит'о за њихове путе,

Ни шта их гони, нити ко их зове,
Ни да л' ће опет доћи једне ноћи.

У његово тело, чврсто, здраво, живо,
Многи је младић ножем урезив'о
Име драге своје, тужан, у самоћи.

А он је верно чув'о та имена,
Дочекив'о тице, облаке и људе,
У срећне часе и бурна времена;

Ломио је храбро све ветрове луде,
Трпео жегу, громове и туче,
Да увек миран, сутра к'о и јуче,

Дочекује сунце ил' олују злу.
Он се никад није крет'о са свог места,
Веран својој груди и рођеном тлу.

Али, најзад, када све полако преста:
Кад му старе гране остадоше голе,
А последња тица не дође му више;

Кад су дуге, хладне удариле кише

На незнана гробља оних што се воле;

И када је, први пут у своме веку,

Чуо корак руље и усклике њене

да ће снажно, добро дрво да посеку, —

Стари храст је хтео да се некуд крене...

И први пут бол је, мрачан, неизмеран,

Прошао од круне до његових жила

Што је земљи својој био увек веран.

Намењен за жртву тајанствених сила,

Стари храст је болно гледао сад горе,

Где облаци бели у освитак зоре

Путују далеко... где његове тице

Одлазе, да боље поднебље потраже,

Некуд, где је лепше, где је живот мио...

А с вечери, кад се сенке ноћи снаже,

И пре пада свога — храст је мртав био.

ЗА СТОЛОМ

О

двише смо били радосни и тужни,

Одвећ смелих мисли гајили и брали

Све плодове горке кад су идеали

Постали стварност в облици ружни.

Кад све подједнако мало смисла има,

Јер све брзо прође: и љубав и нада;

Очајање, срећа — као прамен дима;

Живот као празна, шумна кавалкада; —

Зар ти није често изгледало, друже,

Да је недостојно плакати и клети;

И да треба рећи: не кличи, не прети!

Сва искуства само јадну душу руже.

Јер, на крају, све ће бити једно исто:

Празни ветри који „memento“ зашуме,

Мало трошног праха, ништавило чисто,

Крај досадне, дуге и фриволне глуме.

ОСРАМОЋЕНИ САН

Синички и грубо затворисмо срца

За лепоту земље, и звезда н цвећа,
За интимну радост, за туђ бол што грца,
За љубав и немир будућих пролећа.

Равнодушно, мирно напустисмо оно
Што је нежна душа прошлости нам младе;
Нисмо били тужни, кад погребно звоно
Огласи крај наше младости и наде.

Сурово смо своје сахранили снове
У сандуке тврде, у дубоке раке
Заборава вечног, где се црви тове,
Заборава душе и нежности сваке.

И док наша срца загрљајем мира
Мрачнога и тешког леже на дну гроба,
Страсти су повеле оргије свог пира

И нас, јадну децу свога срамног доба.
И у ноћи, које гаврани се плаше,
Наше бесне страсти, с маскама што крију,
С перверсним весељем крв живота пију —
Расточено вино у бизарне чаше...

Само, црним друштвом, као танак влât
На ветру, задрхти слутња што се крије,
Монотоно, кобно, к'о домаћи сат
У зиду, док једна опомена бије.

Слућеног гласника савести још нема.
Али он ће доћи, ма у задњи час,
Да нам ипак јави, уплахирен вас,
Да нам се гост један у посету спрема.

И да младост наша долази са дна
Заборава нашег, свога влажног гроба,
И да ће нам доћи, у злокобно доба,
За освету свог осрамоћеног сна.

ТЕОДОРА

Ја никад нисам волела, драги мој.

Љубав је слабост, а ја сам кротила
И дивље звери и сав људски сој.

У мени се једна жеља оваплòтила:
Не да ме воле — то је малотрајно —
Но да ме се боје — то је ипак сјајно;
Јер не влада светом љубав него страх.

И преда мном су падали у прах
Пантери љути и тигрови жедни,
И пљескали ми бурно људи бедни
Пред ареном некад, на престолу сада.

Победну песму својој вољи кличем;
Јер би ме скупа растргли још тада,
Да нисам, увек мудра и са бичем,
Била тога свесна давно и дубоко.

Да имала нисам вазда будно око,
Да ми глава, срце нису били хладни,
Давно би ме — мали и крвави плен —
Заборавили сви зверови гладни.

А овако, моћна биће ми и сѐн.

Па ипак ћу ти нешто тихо рећи, —
Прву реч што икад од мене је пала:
Знај да љубав треба нашој земној срећи;
И ја сам, збиља, једном за њу знала.

А мало среће, то је живот сав.

У животу моме један ми је лав
Био нешто друго, био тако драг...
Слободан, снажан, и бескрајно благ
Спрам мене, он је гледао мој лик

К'о слику неба. Кад ме није било,
Његов се страшни разлегао рик
Огромним цирком; а када се јавим,
Главу у моје спуштао би крило,

Без страха, али с пријатељством прâвим.

Уморна, кад треба заклопити око,
Легала сам увек на његове груди
И слушала како, к'о море широко,
Љуља ме нежност једне моћне жуди.

У мене је увек гледао све живље.
Љубав му је била к'о природа плаха.
Кад сам рекла: грли! грлио ме дивље,
Да ме жудно, али и несвесно смрви.

Али не подло, али не из страха,
Он ме је, на знак мога прста, пушт'о.
Обуздав'о буру своје дивље крви
И покорно главу крај ногу ми спушт'о.

То је, ваљда, била љубав неизбежна,
У животу тмурном један зрачак мио, —
Нешто што заборав није никад скрио:
Он мени понос, ја њему душа нежна.

ПИСМО ПРИЈАТЕЉУ

Јовану Радуловићу

та да ти кажем, пријатељу млади?

Речено је: „Има време кад се сеје
И време кад се жње;“ — и кад се ради;
И кад се човек сваком раду смеје.

Било је, дакле, доба кад се зида;
Сад је друго, кад се ништи и обара;
Ако смо данас без милости, стида,
Па ко жали још та осећања стара!

Ти видиш, сад су прослављени дани
Безверја, блудње, мржње и обиља
Лажи, кад људи, зли и растрзани,
Помамно грабе, и журе, без циља.

И онда, поглед равнодушан баћи
На зло што режи као пас на алци;

Нека те не љуте надмени глупаци,
Нит вређају икад ниски неваљалци.

Јер свако зло, најзад, *себе* једе, суши;
И за њега неће бити лека друга
Док се, ипак, у свом калу не угуши,
И не прође као бура, помор, куга...

Ја бар немам више времена ни воље
(То је одвећ штуро и глупо — не могу!)
Да се борим, драги мој, за нешто боље.
Посвећујем своје мисли сада Богу,

И својим блиским, Природи што шаље
Пролеће. Одлазим у шуму и поље.
Поздравља те
увек твој... и тако даље.

САМОУБИЦА

Успомени

давнашње пријатељице

ле, то је дакле њен последњи стан...

Како сам болно и суморно пренут!
Јер јуче, у мутан и променљив дан
Пролећа хладног, одједном, за тренут,
То срце што се дуго борило,
То срце, пуно бола и шимера,
Сурово је, ето, с праском разорило
Челично зрно из малог револвера.

А оно ме је некад волело,
Давно, у доба што у таму бежи...
Данас је, најзад, за свагда преболело
Вечите ране од судбине штуре,
И непомично и вољно, друже, лежи
На простом столу хладне просектуре

У пролећни, кишан и туробан дан.

Миран јој вечит, неменљиви стан!

17. IV 1929.

ВЕЗЕ

С ве на свету, друже, оставља свој траг

Невидљив и нежан, расут као прах,
А осетан ипак, тужан или драг,
К'о мирис старине, као цвећа дах.

Душе свију ствари живе, драги мој,
Лутају и живе... и ко им зна пут!
И јаве се каткад живима кроз слој
Ваздуха, к'о мирис пријатан ил' љут.

Шта таквих мириса снесе вихор луд,
Ил' јесењи студен ветар, или тек
Пролећа уздах раздражљив и мек,
И свих дана чудна и немирна ћуд!

Живот прошлих ствари, прошлих ружа век,
Давних снова радост, старих јада дах
Ветрови ми драги носе као лек

С мирисима тела што постају прах.
Ветрови су добре везе, драги друже,
Са светом што више не постоји сад;
А мириси душе што око нас круже
За тренутну радост, за наш стални јад.

СИМБОЛИ

Н

овембарски дани кад се наоблаче,

А с црних се грана роне капи воде,
Облаци и магле небесима броде
К'о симболи који пашу пропаст значе.

Душе нам дубоку црнину облаче,
Јер су попадале заставе слободе;
Сабласне катарке по пучини ходе,
А фарови мртвих нада већ не зраче.

Нити ће скоро зрак сунца да пробије
Зидове тврде наше дуге робије.
Тонемо као труп Титаника.

Мрак. Неизвесност. дуги, мртви часови.
Глуво доба. Круже кобни, црни гласови.
А душе захвата слутња, страх, и паника.

СОНЕТ

та је то? Урлик побеснелих руља?

— Не. Студен ветар беспошtedно дува;

Очи пуне суза; земља нам је сува;

Наш се свет снова из темеља љуља.

А оргије бесне целата и хуља.

Ко капије наше и светиње чува?

— Нико, сем Поноћ равнодушна, глува;

Наше реке теку пуне тешког муља.

И не чују се бола крикови;

Избледали су драги ликови,

К'о избачене старе листине.

А изгубљени добри трагови;

Кобни плес смрти воде врагови

Пред лицем нове, голе Истине.

РАВНОДУШНА ПЕСМА

Ч

овек се, каткад, повуче у самоћу,

Због старости, умора, ил' разочарења,
Ил' можда због свега скупа. И тад, ноћу,
У часовима нежељених бдења,

Он види дубоку и јадну празнину
Срца к'о живота, живота к'о света,
И да душе као лептирови гину,
И да свака нада к'о магла одлета.

И, за чудо! Тада ништа му не смета:
Ни шум мртвих сѐни, ни идоли пали;
Сâм се пита зашто и шта да се жали?
А један се осмех рађа полагано:

Осмех који ништа не мрзи нит воли,
Осмех благ, сажалив, кад се све преболи,
И садашњи јади и надање рâно,
И бол што је мукло наша срца цеп'о.

Све постаје једно. Па и то је лепо...

АМБИЦИЈЕ

М

оја је прошлост свака поноћ драга,

Пуна меког сјаја са звезданих кола;

Моја је прошлост пуна светог бола

И једине среће што оставља трага.

Када падне тама на таштине земне,

Велики свод плавих сећања трепери,

А моје су жеље и нежности спремне

Да загрле звезде прошлости у вери,

У вери, да ништа чедније и драже

У сну живота за нас не постоји

До краљевски осмех, кад се очи влаже,

Са сваке звезде амбиција моји’.

Јер, моја се душа не нада нит’ вара:

Амбиције њене ишчезле су давно,

Као младост, наде, као сан, к’о пара,

И умрле тихо, спокојно и славно.

То су давних дана сарањени знаци,
То су празне наде будућности вајне,
Идеала кратких утрнули зраци,
И знамење тужно носталгије трајне

За напуштеним завичајем душе,
Хумкама, по којим венце, некад свеже,
Мирисавих снова ветрови расуше,
А листови суви ту и тамо леже.

Све је то прошло. Сан свих снова чили
У сутону мисли нејасном и бледом;
Сви су сада друго, а друго су били;
Њих нестаје просто, без шума, и редом.

Све је то прошло. Слобода нам ћути
У ланцима црним садашњости тупе;
Радост живота, спарушена, жути,
И промичу дани младости нам скупе.

Све је сад друго. И љубав спрам груде
Рођене земље бледи сад у мени,
С мишљу: нек буде све, па како буде!
И само гнев празан покатад се пени.

Далеко од доба кад се лепо сања,
Далеко од снаге слављених јунака,
Наша је снага снага очајања,
Болесна, кратка, трагична и јака.

Све је сад друго. Моја драга спава,
Као скелет бели прекрштених руку,
У покрову вечном мртвог заборава,
Мирно, под плочом коју бурно туку

Пролетњи ветри и јесење кише...
Од свега за чим некад нам је стало,
Од свих тежња ништа не остаде више
До нешто туге и стихова мало.

Али, опет, када у мраку живота
Походе ме, ретко, у мојој самоћи,
Сећања свих дана и прошла лепота;
Кад ми дођу моје старе, дивне ноћи,
Моје ноћи плаве —

Звезде свих снова прошлости се јаве!

ДОСИТЕЈ

I

Вера

нео је клицу свог живота плодног

У жару својих раних идеала,
С вером у други живот изван зála,
Кад је, к'о дете, из свог места родног

Кренуо путем непознатим, да се
Нађе својим светим обманама близу,
Да обуче црну калуђерску ризу,
И да траје тешке, испосничке часе.

Вера тражи жртве; и он јој се пред'о,
Да испашта дане својих младих лѐта;
Он је сјајним оком у даљину глед'о

Тражећи идеал свог интимног света;
А небо је било замрачено, сиво.

Он је у ћелији манастирској снив'о.

II

Живот

Али га је живот путевима пов'о

Што здрављу душе и светлости воде;

Нашао је себе и уздање ново;

И он се развио на ветру слободе.

И народу, ком се из борбе и крви

Будућност лепша почела да јавља,

Он је био зора, син велики, први,

Гласник слободе, истине и здравља.

Учитељ, песник, просветитељ своме

Народу, он је проводио дане

У бурном, тешком, злом времену томе

У раду, с вером из младости р'ане,

Усред мучних дана и борбена јêка.

Он је био дете свог Великог века.

III

Истина

И онда кад му време косе дирну,
А живот лице борама избразда,
Он је своју старост проводио мирну
С осмехом мудраца и весео вазда.

Ипак није била залуд она вера
Што је некад била водиља и мати.
Видео је да га Време гробу тера.
Али он је знао, и морао знати,

Да ће му прошлост и будућност бити,
И да неће општа и вечита рака
И траг славног, плодног живота му скрити;

И да ће, и даље, као светла трака,
Сијати траг благи његових идеја.

Мирно леже кости старог Доситеја.

ГРОБНИЦА ФАРАОНА

Кад непокретног и вечног сна крила

Приме наша тела хладна, трошна, бѡна,
Испишите да је судбина нам била
Да имамо моћни престо фараона;
Покопајте нас, верни, украј Нила,
У гробницу тиху, мрачну и дубоку,
Суморну к'о душâ пут неоткривени,
Вечно тајну људском сазнању и оку,
Неменљиво муклу у времена смени.

Што дубља нек буде наша мрачна рака,
Споменик над нама што већи и тежи,
И нѐм, верни; јер ће под њиме да лежи
Живота нам кратког успомена свака,
Добра, блага, нежна, и к'о сенка лака.
На овоме свету одвећ нам је мало
Драгих ствари дато усред хуке бурне
Времена, — и све би можда лепо стало

У најмањи простор једне златне урне.
То су земне среће ломљиви остаци:
Нешто драгих речи на трошном папиру,
Једне кратке, лепе страсти мали знаци,
Два срца што желе лежати у миру
Заједно, у добром наручју Изиде,
У сунчаном, светом и вечном Мисиру —
Све док душе наше, кад опет долете,
Свога земног блага поново се сете.

Јер кад их засити хладно достојанство
Космоса, оне ће, ипак, задовољно
Вратити се с пута кроз вечно пространство
Колевци свог бола и радости, вољно,
Да осете живот без тупе празнине,
Без очаја пусте самоће, где гине
Осећања чудног земно величанство,
И да кратку радост за дуг бол исцрпе.

Зато нека тама, дубока и верна,
Заштитница ових остатака буде
Што чекају да се наше душе врате
Са мрачнога пута времена безмерна.
А ако би рука зликовца ил' луде

Покоја нам вечног скровиште пронашла –
Најстрашнија казна преступнике снала!
Одмаздом Изиде нека грех свој плате!...

И кад нас виде на сунцу што греје, –
Проклет ко плаче и ко се насмеје!

СУМРАЧНЕ ТЕЖЊЕ

Да ми је да видим зрак мистичне среће

О којој снева младост и наш јад,
Кад душу очај горки прелије,
И дођу дани беде теже, веће!
Јер свет је чемер, и блато, и гад,
И тесан, мемљив простор ћелије.

Да ми је љубав осетити благу
О којој не зна, а говори свет,
Наивну, белу, у животу злом!
Да ми је опет завоleti драгу!
Јер свет је блуда и разврата дом,
Где чедност вене као рани цвет.

Да ми је живот лепоте и здравља,
Кад чиста душа чисти дише зрак,
И кад је човек срећан, јер је сâм;
Када се сумња немила не јавља;
Јер свет је беда, прљавост и мрак,

И невољничка болница и срам.
Хоће ли доћи час велики, свети,
Да блесне правде и разума сјај,
К'о страшног дана божја судница
Што ће нас једном на грехе да сети?
Јер свет је тешка, страшна лудница,
Свирепост, очај, несрећа и вај.

Или ће увек све бити тек плен
Сурове смрти; а вечно робље
Живота неће стрести ланац њен,
К'о санте леда ни Север ни Југ?
Јер свет је тужно, преорано гробље,
Заборав вечит, нежељен и дуг.

Јер, верујте ми, свет је мрак ћелије,
Где чашу нада отров прелије
У трци дана, у лутању том;
И свет је греха и разврата дом,
Где влада лупеж, или блудница;
И свет је тешка, страшна лудница,
И болница, и тамница за робље,
И тужно, вечно, прекопано гробље.

РЕДОМ...

С
ваког божјег дана, можда и тренутка,

Из душе нам чили по прошлости део;
И, по сталном реду, врх једнога кутка
Њеног, — пада сиви заборава вео.

Свеједно да ли је то један лист свео
Спомена што кида смрти ветар зао,
Или се то руши један идол цео
Обожаван, што је у прашину пао.

Прво снаге, воље, полета, весеља,
Затим наде, вере, љубави, обмана,
И најзад другова, старих пријатеља,
Нестаје к'о магле зором летњег дана.

Све промиче, све се кида, руши, троши
У пепео ствара, — ја то добро знам;
И све чешћи биће ти часови лоши,

Када човек види да је сасвим сâм.
И сâм, он никада више не зажели
Варку земне среће и надања свих.
Тужан је и уклет свет што се весели;
Срећа, то је гробље и заборав тих.

ХАМЛЕТОВА ПАРАФРАЗА

– НАД ЈОРИКОВОМ ЛОБАЊОМ –

Остала је, мој Јориче, још кутија где су били

Закључани сви планови, сви рачуни и све скице
Будућности, снови маште изаткани к'о на свили,
Ташти понос, горде мисли и великих страсти клице,
Љубав, мржња, вера, сплетке, твоје шале, твоје злобе,
— Цео свемир недокучни и лепоте и ругобе.

А сад? — Ништа! То је мета, то је конач нашег рада
И напора, жеља, труда — празна скриња пуна смрада!
Празна скриња
Где не тиња
Ни пламичак свести више,
Која зјапи помрчином што схватања наша брише,
Што и сама већ одвратно на ђубришту неком трули
С целим својим дивним светом од обмана равним нули.

Ћутиш? — Реци ко нам краде

Цео свет наш немилице
И од њега вазда ствара
Ову беду, ове трице?
Ћутиш? — Реци ко обара
Наше благо, наше наде?
Коме треба наше крви
И зашто се она лије?
Реци ко нас гази, мрви,
— Точак неке вечне Правде ил' небеске Индустрије?

СТУДИЈА

О

смеси људски, — гледам вас к'о смене

Светлости и мрака, жалости и среће,
Као чудну, исту маску што се меће
На све тајне мисли и жеље скривене.

Ви сте неопходна, драга реквизита
И вернога друга и неверне жене,
И ласкања што нам снисходљиво хита,
И подлости ниске, злобе нечувене.

Ко би вас све редом мог'о да прочита
Када вам не смета „средина“ и клима,
Кад сте разнобојна, негована кита
Отровнога цвећа на стазама свима?

На лицима сте често свима, свуда:
Смеши се нада, одрицање, туга;
Смеши се младост, старост, љубав, руга,

Смеши се философ и смеши се луда.
На беспућу када не зна шта је, где је,
У ноћи по којој, самац, бедно лута
Без правца и смисла, без циља и пута, —
О, човек је данас „човек што се смеје“.

СМРТИ

Т

и си лепа сестра милостива,

Клеветана, ружена, сликана
Као ужас за створења жива,
Као узрок свију наших рана;
А вечна си сестра милостива.

Теби плови по живота реци
Све; — ал' радо они што се воле,
Што лаж ташту живота преболе,
И јунаци, мудраци и свеци.

Кад лаж света образину збаци
И час свечан твог присуства буде,
Страше те се ситни себичњаци,
Куну грешни, слабићи, и луде.

Али оних што иду одавде
Пуни стрепње и страха и мука

Ретко кад се мисао дотакла:
Да си излаз из животног пакла,
И утеха, и велика лука
Вечног Мира, Истине и Правде.

ТЕЗА

Р

аскошна дворана... Свет, музика, свеће...

Блесак и жагор; маса што се креће
Као вал; весеље што расте к'о плима,
Радост која сија на лицима свима;
И у томе сјајном хуку мала сцена.
Главна лица: један п е с н и к, једна ж е н а.

— Ах, каква срећа! И ви сте на балу.

— Случајно, Госпо... Не збијате шалу?

— Шта вам пада на ум!

— Што другоме не би.

— Част што сте овде приписаћу себи.

— И треба.

— То је љубазно.

— О, боже,

И тачно.

— Да л' вам се веровати може?

— Више но другом.

— Уосталом, зна се,

Песници ласкају... то је слабост њина.

— Увек мања но што замишља „средина“.

— Али поезија, то је машта, чувство,

Илузија лепа, којој се све прашта.

— Поезија, то је велико искуство

И сазнање што се немило испашта.

— Добар стих за мене то је тренут сјајан!

— За песника, Госпо, увек бол потајан.

— И мислите?...

— Кад се већ прилика дала,
Можемо ту тезу слободно обићи.

— Желите ли, можда, нашем друштву прићи?
Ту је тако згодно и весело.

— Хвала...

ПОРУКА

Н

е, друже! Нека и то знаш на крају,

Да ништа не мрзим што сам некад вол'о.

Ако је срце сад пусто и голо, —

Бедници се само и ништавни кају.

Дане наше среће у живота мају,

Дане позне туге води судбе коло;

Ако сам много штошта већ пребол'о,

Споменици драги о томе још трају.

И последње када већ осетим дане,

Нека ме само испод њих сахране,

Мирно, без суза и бола, мој друже.

Човек, ипак, треба да је веран себи,

Да сопствени живот свој издао не би,

К'о ни звезде путе по којима круже.

ЋУТАЊЕ

Ви, снови моји дугих ноћних бдења,

Што у те дане, уз немирни шумор
Пролетњег лишћа, падате на умор
Сломљена срца, пала уверења;
Ви, снови моји дугих ноћних бдења,

Ви сте судбине нечитаних строфа,
Згажених ружа, прећутаних рана,
Мартовских болних и ћутљивих дана,
И тужне душе немих катастрофа.
Ви сте судбине нечитаних строфа.

И с тим се треба помирити једном,
На жалост, авај! Јер се све свршава
Постељом простом, вечитом и ледном,
Где се без бола и без среће спава.
А с тим се треба помирити једном.

Пролећа ваша тешки немир беху,
Лета вам ватром нежна крила прже,
Јесен вас гризе к'о савест у греху,
Зиме вам неће полета да држе.
Пролећа ваша тешки немир беху.

Пустите, дакле, све драге и миле;
Пожел'те да их воде среће пути.
Ви, испред кобне неумитне силе,
Повуците се тамо где се ћути;
Пустите, дакле, све драге и миле.

За све лепе ствари заборав је исти:
За младост, љубав, за цвеће и снове, —
Дубок и вечан, што мири и гове;
Без профаног сећања сте чисти.
За све лепе ствари заборав је исти.

Тако ћете, најзад, и ви једном лећи
У постељу лепу заборава земног,
Крај срца мирног, угашеног, спремног
За други живот који треба стећи.
Тако ћете, снови, и ви једном лећи.

БАРКЕ

Н

езнано куд су отпловиле барке

Давнашњих нада, преко океана,
У маглу сивих, неизвесних дана,
Пределе леда ил' крајеве жарке,
У земљу снова, истине ил' варке.

Хоће ли се икад вратити у луку
Завичаја давно напуштеног, куда
Туробна се јесен распростире свуда,
А кишне капи о прозоре туку
У досадноме, једноликом звуку?

Или се неће повратити крају
Прошлости којом падају сад таме,
Прошлости драге, остављене, саме,
Засуте болом у раскошном мају,
Док дани горке судбине јој трају?

А судбина ће свој откати вео
На прошлост, наде и радости биле, —
Вео доброте, заборава, свиле —
Покрити њиме свет сањања цео,
К’о драга тела студен покров бео.

УТЕХА

Кад се све из руке буде пустило

И радост наша свене, као цвет;
Када се вече буде спустило
На наших старих илузија свет, —

Нећемо више ништа жалити,
Јер свега ћемо бити давно сити;
Јер ће нам вече, одмор и смрт бити
Срећа коју ће суза залити.

И када сенка добре смрти неће
појави се пред нас једног чудног дâна,
Биће то благи мелем свију рâна.

Све умире онда када му је време.

ОДБЛЕСАК

Н

оћи целе, к'о авети беле,

Непомични борови и јеле
Огрнути снегом мирно бде.

Сви су путеи завејани. Ћути
Хладно срце што потајно слуги
Свој свршетак, не знајући где.

Сад изгледа да та зима бледи
Мрзне живот свих бића од реда,
Да све тужно мре.

Само једно уверење ледно
К'о да сине, к'о иње: Свеједно,
Доцније ил' пре.

БЕЛИ МИР

А ветињске буре оргије се чују

Крај пећи, у куту моје мале собе;
Изгледа да сикћу, бесне, куну, псују,
Урлају, и вриште, и грме, и кобе
Над градом страсти, греха, мржње, злобе.

Хоће ли се, најзад, све свршити? пасти
Ове ноћи, усред луде теревенке,
Када оркан витла, и облаци тмасти
Јуре испод неба — исполинске сенке —
А наде клону к'о богаљи кљасте?

Не знам... Али јутром, кад се чудно дели
Свет мрака и зоре, завршен је пир.
Цео град је мржње покрио снег бели
Безгласном тишином што теши и цѐли.
Тајац пролазности. Снег... И бели мир.

РОДНА ГРУДА

Н

а крају, ипак, дође један дан

Кад човек не жели више да се бори,
Кад му дух затражи какав виши плân
Живота, — дан тужан, и празан, и знан,
Кад све бива једно, јер се све прегори.

Тад сумња, к'о влага, продире у веру,
А пламен се вечне страсти тихо гаси;
Бледе наше душе, седе наше власи;
Трагови се драгих успомена перу,
А одјека стари не налазе гласи.

Са свима тежњама и надама — даље!
Довољни су тада души скромни кути,
Зрак који нам сунце кроз прозоре шаље;
Срце ћути; пусти пред нама су пути;
Живот, то је кошмар, идеали — траље.

Ал' и сада кад су сви видици сиви,
Кад видимо јадну вредност свију ствари,
Кад су нам сви људи немили и криви,
А срушени вере старински олтари, —
Једна лепа нежност још у нама живи:

Нежност према земљи и родноме крају
Чијим нам је дахом дух некада плењен,
Где и сада звезде истим сјајем сјају,
Исти ветар дува плодан, неизмењен,
Исте шуме, цвеће и мириси трају.

Исте птице поју. Јер и земља свака
Има своје ветре, мирисе и боју,
Своје сунце, своје сенке од облака;
Јер свака, најзад, има душу своју,
И, к'о своја, биће и мртвима лака.

Само једна љубав не чили у пари
Пролазности; само једна се не мења;
Само своја земља не лежи у бари
Досаде; и поред свију искушења,
Све се више воли што се већма стари.

ЗИМА

У

моме срцу, у старинској вáзи

Убрано цвеће спомена се суши;
Над срцем мојим један облак блáзи
Зиме и ветра, — наговештај души
Да срећна доба нестали су трази,
А мрачна студен спомене да гуши.

У мојој души суморни пејзáжи
На мутном сунцу тамне и трепере,
У души мојој — ти, мој боже, кáжи! —
Мис'о без сунца и умор без вере;
У свести мојој истина не важи
Светлошћу свога бића. Ту се стере

Широки покров снежног заборава,
Црнина гроба, где сунце не сија,
Где ћути, као у дну мора плáва
Кржљава флора, љубав моја, чија
Снага и нежност у хладноћи спава;

Где цвеће бола и стварности клија.

РОНДО

Ко нам старе ране још може да вида?

Можда тихо, плаво, разнежено вече,
И дах што поноћном тишином потече
Преко гора, поља, урвина и хрида.

Доста нам је игре непотребног стида.
Шта се најзад њиме и на крају стече?
Ко нам старе ране још може да вида?
Можда тихо, плаво, разнежено вече...

Има л' кога да још своје снове зида,
У судбинске сате реч смелу да рече,
Кад га авет вечних истина затече
Пред редовима злих каријатида?

Ко нам старе ране још може да вида?

ВЕЛИКИ ПАУК

В

идиш како тихо изнад наше главе,

На тракама сунца, кроз тренутке беде,
У варљивој слици будућности плаве,
Кроз подруме Дома и таванске греде,
Нечујно, као сном без своје јаве,
Велики паук своју мрежу преде?

Од свега што је горда прошлост дала,
Од сокова нашег срца и од хрпе
Шарених и присних, драгих идеала,
Као добрих душа најмилија драж, —
Место вере што се претвара у крпе —
Простире се општа и отровна лаж.

Лаж што нам тајно бедна срца суши,
Лаж која к'о мора на наш живот паде
Бацајући сенке, к'о велике кладе,
Пред ноге нам; која умара и гуши,
О! — она која у свести и души

Ствара тужну пустош, неречене јаде.
Кроз свет наших нада, осећања жива,
Кроз домове среће и колебе беде,
Кроз мозак, срца и сва наша ткива,
Густе, кобне нити што ништа не штеде
Нечији прст нам у живот уткива.

То Велики Паук своју мрежу преде...

ПОСЛЕДЊА ТЕЖЊА

Н

а тлу што се испод нас колеба

Под сумором садашњости болне,
Мртвог неба, старости оловне,
Шта нам, душо, још и сада треба?

Мало ноћи
Кад, с музиком грања
У самоћи
Мир за нас пријања;
И тишине,
Кад се звезде чине
Још једини пријатељи верни;
И слободе,
Кад нас мисли воде,
Кроз зачаран простор неизмерни;
И кад стега,
Јарам што нам оте
Белу радост у дане срамоте
Падне једном с наше душе јадне.

И сна, и сна, душо, изнад свега!

БУДУЋИ ДИЈАЛОГ

Ч

увар их седи кроз замак води стари.

Заборав, прах, тишина, чудне ствари

Ту су у друштву, присне, али не́ме.

— Гле, то је нека књига!

— Да̂, сонети,

Песме и љубав...

— Које је то време?

— О, давно; ко ће тога да се сети!

— А ово?

— То је цвет у књизи, свео.

Смешно; ал' некад људи су век цео

Чували тако нешто. То су звали

„Успоменом“ (збиљски, или тек у шали,

Не знам тачно). То је, ето, као слама.

Чудновато, је ли?

— Тхе, будибокснама!

Шта ли је ово?

— Слика, боље: карта.

Ту су разна парчад земље уцртана,
А свако су звали отаџбином. На њу
Мислили су често, и ноћу и дању,
К’о ми на себе. То је прошлост рâна!
Гинули су за њу. А рука је вешта
Сликала ту парчад земље.

— Све којѐшта!

— Ово је кип такозваног калуђера.
То је човек коме циљ бејаше „вера“.
Такав није јео, ни пио, ни знао
За жену. Често би у „екстазу“ пао,
То јест у лудило, мислећи на Бога
И спасење душе.

— Зар је било тога?

— И много још чега. Требало би знати
Читав један речник! Родитељи, мати,
Пријатељство, верност, браћа, жртва, дрџа,
Отаџбина, народ, самилост, поштење —
Све речи које су отишле без трага.
Па култ мртвих, оних о којим се сања!...
У њима је било неко чудно врење;
То су они звали светом осећања...

Ко од нас мари за те прошле ствари!
Ми ћемо сад опет, брзо и високо,
На наш нови мотор. За наше су око
Путеви на земљи само разне црте.
И видећеш, кад се мало будеш нагла,
Да ничега нема. Пролеће и цвеће,
И боје, и мирис — ништа него магла!
Брзина све ништи. Нека буде већа!

— А шта је то што су некад звали *срећа*?

